

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017 - 2018

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lucie Dostálová

**Komparace důchodového systému České republiky a
Slovenské republiky**

Praha 2018

Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. JUDr. Jakub Rákosník, PhD.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2017 - 2018

BACHELOR THESIS

Lucie Dostálová

**The Comparison of Pension System of the Czech Republic
and the Slovak Republic**

Prague 2018

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

Doc. PhDr. JUDr. Jakub Rákosník, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 9. března 2018

Lucie Dostálová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Doc. PhDr. JUDr. Jakubu Rákosníkovi, Ph.D. za jeho cenné rady, věcné připomínky a odborné vedení.

Anotace

Bakalářská práce s názvem Komparace důchodového systému České republiky a Slovenské republiky je zaměřena na charakteristiku důchodového systému těchto dvou států a následné porovnání obou systémů. Teoretická část zachycuje historický vývoj sociálního zabezpečení od prvopočátku lidské existence a následný vývoj sociálního zabezpečení a důchodového pojištění České republiky a Slovenské republiky jako samostatných států. Definuje termín sociální zabezpečení a důchodové pojištění a představuje organizační uspořádání provádějící důchodové zabezpečení a právní předpisy, které se k této oblasti vztahují. Podstatná část bakalářské práce se zabývá charakteristikou důchodového zabezpečení obou států. Praktická část je věnována komparaci důchodového systému České republiky a Slovenské republiky. Zdůrazněna jsou specifika a rozdíly těchto dvou systémů. Cílem této bakalářské práce je analyzovat důchodové systémy obou států, provést jejich komparaci a navrhnout možné podněty pro změnu důchodového systému v České republice.

Klíčová slova

Česká republika, důchodové pojištění, důchodový systém, komparace, pilíře penzijního systému, Slovenská republika, sociální zabezpečení.

Annotation

The Bachelor's thesis entitled The Comparison of Pension System of the Czech Republic and the Slovak Republic focuses on the characteristics of the pension systems of these two states and subsequent comparison of both systems. The theoretical part depicts historical development of social security since the beginning of human existence and subsequent development of social security and pension insurance of the Czech Republic and the Slovak Republic as independent states. It defines the terms social security and pension insurance, and describes the organization and implementation of pension security and the legislation applicable to this branch. The substantial part is dedicated to the characteristics of pension security of both states. The practical part addresses the comparison of the pension systems of the Czech and the Slovak Republics. The specifics and differences of these two systems are pointed out. The aim of this Bachelor's thesis is to analyse the pension systems of both states, to compare them and suggest possible initiatives to change the pension system in the Czech Republic.

Keywords

Comparison, pension insurance, pension system, pillars of pension system, the Czech Republic, the Slovak Republic, social security.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ.....	10
1.1 Pojem sociální zabezpečení	10
1.2 Historické kořeny sociálního zabezpečení.....	11
1.2.1 Vývoj sociálního zabezpečení v Československu po roce 1989 a vývoj sociálního zabezpečení v České republice po roce 1992.....	14
1.2.2 Vývoj sociálního zabezpečení ve Slovenské republice.....	17
2 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ.....	19
2.1 Prameny důchodového pojištění	20
2.1.1 Prameny mezinárodního a evropského práva	20
2.1.2 Prameny důchodového pojištění České republiky	22
2.1.3 Prameny důchodového pojištění Slovenské republiky.....	23
2.2 Organizační uspořádání důchodového pojištění	24
2.2.1 Organizační uspořádání důchodového pojištění České republiky	24
2.2.2 Organizační uspořádání důchodového pojištění Slovenské republiky.....	26
3 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY	28
3.1 Sazba pojistného	28
3.2 Výplata důchodu	29
3.3 Druhy důchodů	30
3.3.1 Starobní důchod	30
3.3.2 Invalidní důchod	34
3.3.3 Pozůstalostní důchody.....	38
3.4 Pilíře důchodového pojištění	40
3.4.1 První pilíř	41
3.4.2 Druhý pilíř.....	42
3.4.3 Třetí pilíř.....	43
4 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ SLOVENSKE REPUBLIKY.....	47
4.1 Sazba pojistného	48
4.2 Výplata důchodu	49
4.3 Druhy důchodů	50
4.3.1 Starobní důchod	50

4.3.2	Invalidní důchod	53
4.3.3	Vdovský a vdovecký důchod	56
4.3.4	Sirotčí důchod	57
4.4	Pilíře důchodového pojištění	58
4.4.1	První pilíř	59
4.4.2	Druhý pilíř.....	60
4.4.3	Třetí pilíř	61
	PRAKTICKÁ ČÁST	63
	5 KOMPARACE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČESKÉ REPUBLIKY A SLOVENSKÉ REPUBLIKY	63
	ZÁVĚR	75
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	77
	SEZNAM ZKRATEK	86
	SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	87
	SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

Sociální politika hraje ve všech vyspělých zemích významnou roli a jejím cílem je, aby každý člověk, který se dostane do nepříznivé sociální situace, měl možnost dosáhnout důstojné životní úrovně. Pojem důchodové pojištění značí pro člověka jakousi jistotu. Jistotu, že v případě nepříznivé sociální situace nezůstane zcela bez prostředků. Současná společnost stárne, rodí se méně dětí a klesá počet ekonomicky aktivních obyvatel, proto je čím dál více kladen důraz na spoluúčast občanů při zabezpečení ve stáří, pro případ invalidity a ztráty živitele.

Tato bakalářská práce je zaměřena na důchodový systém České republiky a Slovenské republiky. Stěžejním cílem této práce je na základě zjištěných informací provést komparaci systémů důchodového zabezpečení obou států, nalézt společné a rozdílné prvky, provést jejich hodnocení a na základě toho navrhnout možné změny v důchodovém systému České republiky.

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola definuje a vysvětluje termín sociální zabezpečení a popisuje nejdůležitější milníky ve vývoji sociálního zabezpečení z pohledu historie. Druhá kapitola se zaměřuje na definici pojmu důchodové pojištění a také na organizační strukturu a právní úpravu důchodového zabezpečení v České republice a Slovenské republice. Třetí a čtvrtá kapitola je zaměřena na důchodový systém obou států, definici základních pojmů, seznámení s dávkami důchodového pojištění, vysvětlení jejich významu, určení podmínek pro získání nároku na jednotlivé dávky a také na současný model penzijních systémů obou států. Pátá, závěrečná kapitola, je věnována samotné komparaci a zhodnocení důchodových systémů obou států.

Celou bakalářskou prací se prolínají základní metody, a to metoda sběru dat, kdy tato data byla získána studiem odborných publikací, knih, právních předpisů a dokumentů o sociálním zabezpečení a důchodovém pojištění České republiky a Slovenské republiky a jejich následná analýza a syntéza. V závěru práce je využita metoda komparace pro zjištění společných rysů a odlišností důchodového zabezpečení obou států, následné závěrečné hodnocení a návrh možných změn v důchodovém pojištění České republiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

1.1 POJEM SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Termín sociální zabezpečení je poměrně dost srozumitelný a často používaný pojem, ovšem když budeme pátrat po jeho odborné definici, dostaneme se do značných obtíží. Žádná definice nevysvětluje tento pojem plně a nestala se obecně uznávanou.¹

Termín sociální zabezpečení je převzat z anglického social security, německého Sozialsicherheit, francouzského sécurité sociale a španělského seguridad social, což je ve všech čtyřech jazycích překládáno jako sociální bezpečnost. Rozdíl mezi bezpečností a zabezpečením je značný. Zabezpečení je činnost, která vede k určitému stavu a bezpečnost je výsledný stav. Nejedná se ovšem o nepřesnost v překladu, ale o rozdílné pojetí.²

V publikaci Sociální zabezpečení, autorů Gregorové a Galvase, je tento pojem definován jako „*Soubor právních norem, institutů, institucí a vztahů, jejichž účelem je předcházet možným sociálním rizikům, odstraňovat nepříznivé následky, které vzniknou jedincům v důsledku stanovených sociálních událostí, a vytvářet tak příznivé podmínky pro všestranný sociální rozvoj člověka.*“³

Sociální zabezpečení je určitá forma společenské pomoci, kdy stát finančně podporuje své občany, aby jim zabezpečil část příjmů, které ztratili v důsledku určité sociální události. V životě každého člověka může nastat nepříznivá situace nebo obtížné období, kdy osoba není schopna hradit náklady ze svých běžných příjmů tak, aby nestrádala či podstatně nezhoršila svou životní úroveň. Na některé typy sociálních událostí se lze dopředu připravit, jiné ovšem nelze dopředu předpokládat.

¹ GREGOROVÁ, Z. a M. GALVAS. *Sociální zabezpečení. 2.*, aktualiz. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 26. ISBN 80-210-3686-9.

² TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení. 6.*, podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2. ISBN 978-80-7400-473-5.

³ GREGOROVÁ, Z. a M. GALVAS. *Sociální zabezpečení. 2.*, aktualiz. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 26-27. ISBN 80-210-3686-9.

Mezi sociální události patří:

- stáří,
- rodičovství a mateřství,
- úmrtí živitele,
- zdravotní poškození a invalidita,
- nezaměstnanost,
- pracovní úraz a nemoc z povolání,
- nemoc.⁴

Dle výše zmíněných sociálních událostí je systém práva sociálního zabezpečení České republiky rozdělen na jednotlivá odvětví, kam patří sociální pojištění (nemocenské pojištění, důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti), státní sociální podpora a sociální pomoc.⁵ Systém práva sociálního zabezpečení Slovenské republiky zahrnuje sociální pojištění (nemocenské pojištění, důchodové pojištění, garanční pojištění, úrazové pojištění a pojištění v nezaměstnanosti), státní sociální podporu a sociální pomoc.⁶

Mezi hlavní faktory, které ovlivňují sociální zabezpečení určitého státu, patří tradice, postoje, hodnoty, ekonomická situace státu, etické a morální názory společnosti, zájem společnosti řešit sociální problémy a demografická situace.⁷

1.2 HISTORICKÉ KOŘENY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

Sociální zabezpečení se vyvíjí spolu s lidskou společností. V průběhu dějin dochází k ekonomickému, lékařskému a technickému vývoji, který má významný vliv na úroveň sociálního zabezpečení. Sociální události zůstávají v průběhu dějin takřka zachovány, ovšem ekonomická situace daného státu výrazně působí na řešení těchto problémů.

⁴ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 10. ISBN 978-80-7400-473-5.

⁵ ARNOLDOVÁ, A. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 9. ISBN 978-80-247-3724-9.

⁶ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 12. ISBN 80-89085-62-8.

⁷ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 21. ISBN 978-80-7400-032-4.

Mimo ekonomické situace působí na vývoj sociálního zabezpečení další faktory, jako demografická skladba populace, morální, etické a tradiční vlivy.

Historické kořeny sociálního zabezpečení lze spatřovat již v prvních náznacích lidské společnosti. V období starší doby kamenné, kde vznikly první zárodky společenské organizace, se péče a zabezpečení starých a nemocných příslušníků odehrávala pouze v rámci rodiny nebo církve. Církev poskytovala především almužnu a přístřeší.⁸

V období raného středověku začaly vznikat svépomocné podpůrné spolky, které pomáhaly praceneschopným občanům, starým občanům a jejich rodinám. První spolky vznikaly mezi horníky, kde bylo riziko úrazu či úmrtí nejvyšší. Zakládaly se podpůrné pokladny, které spravovala rada starších horníků. Finanční příspěvky byly strhávány z mezd horníků. Obdobné podpůrné spolky byly postupně zřizovány i pro některé řemeslné cechy a tovaryšská bratrstva.⁹ V roce 1661 byl přijat patent o tulácích, který upravoval právo žebrat pouze těm, kteří nebyli schopni pracovat z důvodu nemoci nebo stáří.¹⁰ Ostatní pak byli pod výhrůžkou vězení nuceni najít si práci.

Pokrok a vývoj v oblasti sociálního zabezpečení nastal až koncem 18. století, kdy společnost dosáhla po ekonomické stránce určitého stupně vývoje v souvislosti s průmyslovou revolucí. Vznikala potřeba zabezpečovat početné vrstvy obyvatelstva pro případ nemoci, invalidity, staří nebo jiných sociálních událostí, které výrazně ohrožují zdraví osob nebo jejich finanční příjmy.¹¹

Za vlády Marie Terezie došlo k rozsáhlé reformě státní správy. Součástí této reformy byl nástup profesionálních úředníků do úřadů, které do této doby zastávali pouze šlechtici. Státní zaměstnanci byli odkázáni pouze na své platy. Později jim byly udělovány hodnosti a statky, což se ovšem ukázalo jako nedostačující. V roce 1781 bylo zrušeno nevolnictví, což vedlo k tomu, že se obyvatelé venkova stěhovali do měst,

⁸ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *80 let sociálního pojištění* [online]. © 2004 [cit. 2017-12-02]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

⁹ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 19-20. ISBN 978-80-7400-473-5.

¹⁰ TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 72. ISBN 978-80-7367-680-3.

¹¹ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *80 let sociálního pojištění* [online]. © 2004 [cit. 2017-12-02]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

kde docházelo k rozvoji průmyslu.¹² Živnostenský řád č. 227/1859 ukládal závodům, které zaměstnávaly alespoň 20 dělníků, povinnost zřídit ústav na podporu nemocných zaměstnanců. Došlo ke vzniku první zákonné úpravy důchodového a nemocenského pojištění. Tato úprava souvisela především se zabezpečením státních úředníků pro případ nemoci či stáří. V roce 1771 byl vydán první penzijní normál, který byl určen vdovám a sirotkům státních zaměstnanců. V roce 1781 byl vydán druhý penzijní normál pro zaměstnance, kteří se stali práce neschopnými.¹³

Moderní formy sociálního pojištění vznikaly v českých zemích až koncem 19. století, kdy předlohou byl vývoj pojištění v Německu, kde soustava sociálního pojištění zahrnovala povinné pojištění nemocenské (1883), úrazové (1884) a invalidní a starobní pojištění (1889).¹⁴ Zavedeno bylo povinné sociální pojištění v českých zemích.

Mezi nejvýznamnější zákony po I. světové válce patřil zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Zákon byl několikrát měněn a znamenal zásadní přelom v oblasti sociálního pojištění. Zákon se vztahoval na všechny osoby činné v zaměstnaneckých vztazích. Zákon č. 221/1925 Sb. z. a n., o nemocenském pojištění veřejných zaměstnanců se vztahoval především na státní zaměstnance, civilní zaměstnance ve službě státu, státních podniků a veřejných fondů státem spravovaných.¹⁵ V roce 1929 došlo k úpravě penzijního pojištění soukromých zaměstnanců.

Po II. světové válce byla situace v sociální oblasti velmi složitá, a to z důvodu, že fondy sociálního pojištění byly zabaveny okupanty a nastala hospodářská krize v návaznosti na válku. V roce 1948 byl přijat zákon č. 99/1948 Sb., o národním pojištění, který byl velmi významný pro jeho modernost a pokrokovost. Došlo k velkým změnám, mezi které patří zvýšení všech dávek a rozšíření důchodového zabezpečení na osoby samostatně výdělečně činné.¹⁶

¹² RÁKOSNÍK, J., I. TOMESŠ et al. *Sociální stát v Československu: právně-institucionální vývoj v letech 1918 – 1992*. Praha: Auditorium, 2012, s. 51-54. ISBN 978-80-87284-30-8.

¹³ CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 36. ISBN 978-80-7380-374-2.

¹⁴ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 21. ISBN 978-80-7400-473-5.

¹⁵ Tamtéž, s. 22-23.

¹⁶ CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 44. ISBN 978-80-7380-374-2.

Po roce 1948 došlo k velkým a zásadním změnám v oblasti sociálního zákonodárství, vznikaly nové předpisy, které byly ovlivněny sovětskou ideologií. Postupně se přecházelo ze systému sociálního pojištění na princip sociálního zabezpečení. V průběhu let došlo k významným reformám. Ty nejdůležitější nastaly v roce 1956 a 1964, kdy byly přijaty zákony, které zvýšily počet zabezpečovaných osob pro případy stáří, invalidity nebo ovdovění. Také byly zvyšovány dávky. Tento nárůst osob a vyplácených financí vedl k rapidnímu zvýšení nákladů a zhoršení ekonomického vývoje.¹⁷

1.2.1 VÝVOJ SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1989 A VÝVOJ SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ V ČESKÉ REPUBLICE PO ROCE 1992

Po listopadu roku 1989 došlo k velkým změnám v oblasti sociálního zabezpečení. Bylo třeba zreformovat doposud velice finančně náročný systém sociálního zabezpečení, který se jevil jako nedynamický a neschopný přizpůsobit se novým podmínkám. Tuto reformu lze v Československu a následně v České republice rozdělit na tři základní etapy:

- 1989 – 1992,
- 1993 – 1998,
- 1998 – dosud.¹⁸

První etapa zaručovala minimální mzdu a životní minimum, jako první způsob záchrany od těžké životní situace a hranice chudoby. Byl přijat zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu a zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti. Reakcí na očekávanou nezaměstnanost byl přijat zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti.¹⁹ V letech 1990 - 1992 byla zavedena pravidelná valorizace důchodů a byly stanoveny podmínky pro pravidelné zvyšování důchodů. Došlo k odstranění diskriminace osob samostatně výdělečně činných. Sloučením Úřadu důchodového pojištění, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských

¹⁷ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 24. ISBN 978-80-7400-473-5.

¹⁸ Tamtéž, s. 24.

¹⁹ KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 19. ISBN 978-80-7179-620-6.

výrobních družstev vznikl nový orgán státní správy v oblasti sociálního zabezpečení, a to Česká správa sociálního zabezpečení.²⁰ Byly také zrušeny preference v důchodovém systému, které dříve zvýhodňovaly některé profese. Podle současné právní úpravy platí jednotné zásady nároku na důchod pro všechny skupiny pojištěnců.²¹ V roce 1992 byl přijat zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Druhá etapa započala v roce 1993. Do procesu reformy sociálního systému zasáhlo rozhodnutí o rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky na dva samostatné státy. Tímto rozhodnutím došlo k přerušení procesu schvalování některých zákonů. Následná transformace byla realizována od roku 1993 v rámci samostatných států České republiky a Slovenské republiky. V roce 1995 byl v České republice přijat nový zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.²² Součástí tohoto zákona je opatření, které se týká postupného zvyšování věkové hranice nároku na starobní důchod, změn ve výpočtu důchodů, stanovení procentního rozpětí poklesu pracovní schopnosti pro plnou a částečnou invaliditu a upřesnění definice invalidity. V roce 1997 došlo ke zpřísnění podmínek pro valorizaci důchodů a zápočtu náhradních dob pojištění.²³

Ve třetí etapě došlo k řadě novel, které upravují oblast sociálního zabezpečení. V roce 1999 byla schválena novela o penzijním připojištění se státním příspěvkem, čímž se rozšířila možnost daňového zvýhodnění pro zaměstnavatele. V roce 2002 bylo zavedeno pravidelné zvyšování finanční částky důchodů, a to vždy od ledna každého roku. Byla také upřesněna pravidla pro navyšování důchodů na základě určitých statistických ukazatelů. V roce 2003 došlo k podstatným změnám, mezi které patří zvyšování věkové hranice u mužů a bezdětných žen pro nárok na starobní důchod, která byla stanovena na 63 let věku. U ostatních žen byla věková hranice pro odchod do starobního důchodu stanovena dle počtu vychovaných dětí. Došlo ke změnám

²⁰ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *80 let sociálního pojištění* [online]. © 2004 [cit. 2017-12-02]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

²¹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. © 2008 [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf

²² TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 25. ISBN 978-80-7400-473-5.

²³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. © 2008 [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf

v možnostech odchodu do předčasného starobního důchodu, kdy byla zrušena možnost krácení předčasného důchodu a došlo k redukci doby studia na střední a vysoké škole pro účely důchodového pojištění. Došlo také k rozdělení samostatné výdělečné činnosti na činnost hlavní a činnost vedlejší.²⁴

Další významné změny přišly v roce 2006, kdy byl přijat zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění.²⁵ V roce 2008 byla stanovena podmínka pro zvýšení důchodů v mimořádném termínu již po růstu cen alespoň o 5 % (před tímto rokem byla stanovena míra růstu cen o 10 %). V roce 2010 došlo k první etapě důchodové reformy, která měla za následek:

- prodloužení doby pojištění potřebné pro odchod do starobního důchodu z 25 let na 35 let, včetně náhradních dob pojištění,
- postupné zvyšování důchodového věku na 65 let u mužů a žen, které nevychovaly žádné nebo jedno dítě,
- postupné zvyšování důchodového věku na 62 až 64 let u žen, které vychovaly alespoň dvě děti,
- přestup z plného invalidního důchodu na důchod starobní při dovršení 65 let věku,
- zavedení třístupňové invalidity.²⁶

V současné době se sociální systém v České republice opírá o tři na sebe navazující a přitom samostatné pilíře. Jednotlivé pilíře řeší odlišné sociální situace, svým obsahem ale tvoří sociální systém jako celek. Mezi tyto pilíře patří sociální pojištění, státní sociální podpora a sociální pomoc.²⁷

²⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. © 2008 [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf

²⁵ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 26. ISBN 978-80-7400-473-5.

²⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. © 2008 [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf

²⁷ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 202. ISBN 978-80-7400-032-4.

1.2.2 VÝVOJ SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ VE SLOVENSKÉ REPUBLICE

Po rozpadu České a Slovenské Federativní Republiky bylo nevyhnutelné uskutečnit reformu sociálního zabezpečení také na Slovensku. Transformaci lze rozdělit do čtyř etap:

- 1990 – 1992,
- 1993 – 1998,
- 1998 – 2004,
- 2004 – dosud.²⁸

První etapa proběhla ještě v době, než došlo k rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky na dva samostatné státy. Prvním cílem této etapy bylo vybudovat záchranné sociální sítě pro obyvatele, kteří se ocitli na pokraji chudoby. Druhým cílem bylo snižovat nezaměstnanost. Došlo k posílení solidarity mezi produktivním obyvatelstvem a obyvatelstvem v neproduktivním věku, mezi bezdětnými rodinami a rodinami s nezaopatřenými dětmi.²⁹

Ve druhé etapě došlo ke značnému zpomalení systémových ekonomických a sociálních reforem. Došlo k vytvoření Sociální pojišťovny a Národního úřadu práce. Zásadní změny přinesl zákon č. 7/1993 Z. z. o zriadení Národnej poisťovne a o financovaní zdravotného poistenia, nemocenského poistenia a dôchodkového poistenia.³⁰

Na počátku třetí etapy došlo k nárůstu sociálních a ekonomických problémů. Zvyšující se míra nezaměstnanosti vedla k růstu osob závislých na sociálních dávkách. Vláda přijala první systémový dokument nazvaný Koncepce reformy sociálního pojištění v SR. Reforma sociálního pojištění měla vyřešit právní, věcné i finanční problémy. Systém byl ale drahý a nespravedlivý, protože některé skupiny obyvatel diskriminoval a jiné preferoval.³¹

²⁸ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 19-21. ISBN 80-89085-62-8.

²⁹ KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 19. ISBN 978-80-7179-620-6.

³⁰ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 56. ISBN 978-80-7380-212-7.

³¹ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 20-21. ISBN 80-89085-62-8.

Čtvrtá etapa v sobě nadále skrývala prohlubování problémů. Prvním krokem reformy byl přechod od sociálního zabezpečení k sociálnímu pojištění, kdy vykonavatelem se stala Sociální pojišťovna. Působnost Sociální pojišťovny se z nemocenského, důchodového a úrazového pojištění rozšířila ještě o garanční pojištění a pojištění v nezaměstnanosti.³² Novelizovány byly také zákony, které se týkají státních sociálních dávek. Současný systém sociálního zabezpečení Slovenské republiky se skládá ze sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci.³³

³² SOCIÁLNA POIŠŤOVŇA. *Základná charakteristika* [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s>

³³ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 12. ISBN 80-89085-62-8.

2 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

Důchodový systém každého státu je významnou součástí systému sociálního zabezpečení, který slouží k tomu, aby zabezpečil své občany v momentech, kdy vlivem sociálních událostí nejsou schopni se zabezpečit sami. Mezi sociální události, které se vztahují k důchodovému pojištění, patří stáří, ztráta schopnosti pracovat vlivem nepříznivého zdravotního stavu či ztráta živitele rodiny. Nezbytné ovšem je, aby se občané snažili zabezpečit pro případ těchto sociálních událostí také odkládáním části svých výdělků. Základním principem důchodového pojištění je účast prakticky všech ekonomicky aktivních osob. Velký vliv na změny v současném důchodovém zabezpečení České republiky měla nejen ekonomická a demografická situace státu, ale také důležité změny utvářející se na území našeho státu.

Česká republika a Slovenská republika mají společnou historii, proto byl systém důchodového zabezpečení těchto dvou států v minulosti totožný. Důchodové pojištění upravoval zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení. Rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky dne 1. 1. 1993 mělo velký vliv na důchodové zabezpečení obou států. V České republice byl přijat zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který řeší pouze oblast důchodového pojištění. Ve Slovenské republice byl přijat zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, který řeší nejen důchodové pojištění, ale také nemocenské pojištění, úrazové pojištění, garanční pojištění a pojištění v nezaměstnanosti.³⁴ Z tohoto důvodu byla uzavřena dne 29. 10. 1992 Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení, která upravuje vzájemné vztahy těchto dvou států v oblasti sociálního zabezpečení. Článek 12 této smlouvy určuje příslušnosti pro přiznání pozůstalostních důchodů. Pravidla pro zápočet dob pojištění získaných do dne rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky upravuje článek 20. Určení příslušnosti pro výplatu

³⁴ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

důchodů přiznaných do dne rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky upravuje článek 33.³⁵

2.1 PRAMENY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

Za prameny práva sociálního zabezpečení a důchodového pojištění se považují právní předpisy a jiné právní akty, z nichž vyplývají pro určité subjekty práva a povinnosti, jejichž účelem je předcházet nebo odstraňovat nepříznivé sociální situace. Ani v České republice ani ve Slovenské republice neexistuje jeden zákoník, který by upravoval celou problematiku sociálního zabezpečení. Existuje však dostatečné množství právních předpisů, mezinárodních smluv a pramenů práv Evropské unie, které se vztahují ke konkrétní oblasti sociálního zabezpečení. Velký důraz je kladen na to, aby právní normy státu nebyly v rozporu s mezinárodními normami, které stát ratifikoval.

2.1.1 PRAMENY MEZINÁRODNÍHO A EVROPSKÉHO PRÁVA

Výrazný vliv na důchodové pojištění a celé sociální zabezpečení určitého státu mají prameny mezinárodního a evropského práva.

Ve Versailles byla v roce 1919 založena Mezinárodní organizace práce, která má za cíl prosazování sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných lidských a pracovních práv na celosvětovou úroveň.³⁶ Úmluvy přijaté touto organizací mají významný vliv na zákonodárství v zemích po celém světě. Pro oblast důchodového pojištění se využívá

³⁵ Česko. Smlouva č. 228 ze dne 29. října 1992 mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 55, s. 1111–1115. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1993/055-1993.pdf>

³⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Základní informace o MOP* [online]. © 17. 7. 2007 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/1006>

Úmluva č. 102 o minimálních standardech sociálního zabezpečení (1952) a Úmluva č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách (1967).³⁷

Mezi další významné prameny mezinárodního práva z oblasti sociálního zabezpečení patří Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech (1966), který obsahuje základní světové standardy sociálních, ekonomických a kulturních práv.³⁸ Česká republika má také sjednanou řadu bilaterálních smluv s různými státy, které řeší oblast důchodového zabezpečení.

V Evropě došlo v roce 1949 k založení Rady Evropy, jejímž úkolem je prosazování, ochrana a rozvoj základních lidských práv a svobod. Mezi nejdůležitější dokumenty z oblasti důchodového zabezpečení patří Evropský zákoník sociálního zabezpečení (1964) a Evropská sociální charta (1965).³⁹

Česká republika i Slovenská republika jsou členy Evropské unie. Jedním ze základních principů Evropské unie je právo občanů na volný pohyb. Pro oblast sociálního zabezpečení to znamená, že členské státy jsou povinny zacházet s migrujícími občany států Evropské unie tak, aby nebyla nijak omezena jejich možnost pracovat v rámci tohoto prostoru a byla zabezpečena jejich práva. Základ pro oblast sociálního zabezpečení v sobě zakotvuje Smlouva o Evropském společenství.⁴⁰ Důležité je také zmínit nařízení č. 883/2004 Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení, provádějící pravidlo, že všechny členské státy, ve kterých občan pracoval a odváděl platby pojistného, poskytují pojištění přiměřenou část důchodu. Dále také nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 978/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.⁴¹

³⁷ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 11. ISBN 978-80-7400-032-4.

³⁸ TOMEŠ, I. et al. *Sociální právo České republiky*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2014, s. 29. ISBN 978-80-7201-938-0.

³⁹ CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 62. ISBN 978-80-7380-374-2.

⁴⁰ GREGOROVÁ, Z. a M. GALVAS. *Sociální zabezpečení*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 78. ISBN 80-210-3686-9.

⁴¹ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 49. ISBN 978-80-7400-473-5.

2.1.2 PRAMENY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Nejdůležitějšími zákony jsou Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. Ústava České republiky rozlišuje mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas. Česká republika je jimi vázána a jsou součástí jejího právního řádu.⁴² Sociální práva jsou obsažena v Listině základních práv a svobod, a to především v hlavě čtvrté, která se nazývá Hospodářská, sociální a kulturní práva. Zde je stanoveno právo občana na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, při nezpůsobilosti k práci a při ztrátě živitele.⁴³

Mezi základní právní předpisy, které upravují oblast důchodového pojištění, patří zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje organizační uspořádání sociálního zabezpečení, úkoly orgánů sociálního zabezpečení a řízení ve věcech důchodového pojištění. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, upravuje druhy důchodů, okruh pojištěných osob, definuje základní pojmy, podmínky pro přiznání nároku na jednotlivé dávky a povinnou délku pojištění. Důležitý je také zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje pojistné na sociální zabezpečení, které v sobě zahrnuje pojistné na důchodové pojištění.⁴⁴

Do oblasti doplňkového penzijního spoření patří zákon č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření, ve znění pozdějších předpisů, který upravuje doplňkové penzijní spoření u penzijních společností, nároky na dávky z tohoto spoření, poskytování státního příspěvku, transformaci penzijního fondu a činnost penzijních společností.

Každý z výše uvedených zákonů hraje důležitou roli v oblasti důchodového pojištění. Nařízení, vyhlášky a sdělení jsou právní předpisy, které se zaměřují na

⁴² Česko. Ústavní zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 1-16. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

⁴³ Česko. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 2, s. 17-25. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

⁴⁴ VYBÍHAL, V. et al. *Mzdové účetnictví 2017: praktický průvodce*. 20. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 185. ISBN 978-80-271-0426-0.

konkrétní prvky jednotlivých částí důchodového zabezpečení. Zde je důležité uvést vyhlášku Ministerstva práce a sociálních věcí č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění. Oblast invalidních důchodů je upravena vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity.⁴⁵ Důchodové pojištění je upravováno také každoročním nařízením vlády, kterým se zvyšují důchody v jednotlivých letech.

2.1.3 PRAMENY DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ SLOVENSKE REPUBLIKY

Právo na sociální zabezpečení je zaručeno Ústavou Slovenské republiky, dle které jsou všem občanům Slovenské republiky zaručena sociální práva, kam patří právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, při nezpůsobilosti k práci a při ztrátě živitele.⁴⁶ Slovenský důchodový systém upravují tři hlavní zákony.

Velká část úpravy důchodového zabezpečení je obsažena v zákoně č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, kde jsou uvedeny všechny systémy sociálního pojištění Slovenské republiky (nemocenské pojištění, důchodové pojištění, úrazové pojištění, garanční pojištění a pojištění v nezaměstnanosti). Tento zákon upravuje základní pojmy, rozsah, organizaci a financování sociálního pojištění a dozor státu nad vykonáváním sociálního pojištění.⁴⁷ Zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, upravuje rozsah starobního důchodového spoření, organizaci a financování starobního důchodového spoření a právní vztahy při jeho vykonávání. Starobní důchodové spoření je spoření na osobní účet spořitele, jehož účelem je spolu se starobním pojištěním, které je upraveno v zákoně o sociálním pojištění, zabezpečit příjem spořitele ve stáří a pozůstalým pro případ smrti.⁴⁸ Důležitý je také zákon č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene

⁴⁵ ČEVELA, R., L. ČELEDOVÁ a A. ZVONÍKOVÁ. *Posudkové lékařství: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 31. ISBN 978-80-247-3285-5.

⁴⁶ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 131. ISBN 978-80-7380-212-7.

⁴⁷ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

⁴⁸ Slovensko. Zákon č. 43 ze dne 20. ledna 2004 o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2004, částka 20, s. 530-585. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/43/20180201>

a doplnení niektorých zákonov, ktorý upravuje doplnkové dôchodové spoření, organizaci, financování a vykonávání doplnkového důchodového spoření a také jeho transformaci.⁴⁹ Doplnkové důchodové spoření shromažďuje příspěvky od účastníků doplnkového důchodového spoření a jejich zaměstnavatelů. Cílem spořitele je získat doplnkový důchodový příjem ve stáří. Zajímavostí je, že na rozdíl od ostatních důchodových produktů, je v tomto důchodovém spoření poskytován příspěvek zaměstnavatele ve výši, která je stanovena kolektivní smlouvou daného zaměstnavatele.

2.2 ORGANIZAČNÍ USPOŘÁDÁNÍ DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

Ústředním orgánem v oblasti důchodového pojištění je v obou státech ministerstvo. V České republice se jedná o Ministerstvo práce a sociálních věcí, na Slovensku je to Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR. Organizační struktury jsou v obou státech založené na principu nadřízenosti a podřízenosti. Hlavním orgánem, který je podřízený Ministerstvu práce a sociálních věcí, je Česká správa sociálního zabezpečení, která vykonává působnost v oblasti důchodového pojištění. Na Slovensku tuto působnost vykonává Sociální poisťovna, která je podřízená Ministerstvu práce, sociálních věcí a rodiny SR.

2.2.1 ORGANIZAČNÍ USPOŘÁDÁNÍ DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Oblast důchodového pojištění je upravena zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

Důchodové zabezpečení v České republice provádí:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,

⁴⁹ Slovensko. Zákon č. 650 ze dne 26. října 2004 o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2004, částka 275, s. 6418-6455. Dostupné z: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/83756/92765/F473064405/SVK83756.pdf>

- Česká správa sociálního zabezpečení,
- okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo obrany,
- Ministerstvo spravedlnosti.

Ve stanoveném rozsahu vykonávají svou působnost v oblasti důchodového pojištění také obce.⁵⁰

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) je ústředním orgánem státní správy v oblasti sociálního zabezpečení a sociální péče, a tím i důchodového pojištění. MPSV řídí, kontroluje a koordinuje výkon státní správy v oblasti důchodového pojištění. Mezi organizace podřízené MPSV patří Úřad práce České republiky a Česká správa sociálního zabezpečení.⁵¹

Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) je největší a výjimečnou finančně správní institucí České republiky, která spravuje agendu téměř 9 milionů klientů a její přínos do státního rozpočtu tvořil za rok 2016 téměř 418 miliard Kč.⁵² Tyto příjmy tvoří především výběr pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. ČSSZ je orgánem státní správy a vykonává působnost v oblasti důchodového a nemocenského pojištění, ale také v oblasti lékařské posudkové služby. Je samostatnou rozpočtovou institucí, která je podřízena MPSV. Byla ustanovena zákonem ČNR č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky, s účinností k 1. 9. 1990. Instituce vznikla sloučením Úřadu důchodového zabezpečení, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev.⁵³ Kompetence ČSSZ jsou upraveny zákonem č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.⁵⁴

⁵⁰ GREGOROVÁ, Z. a M. GALVAS. *Sociální zabezpečení*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 148. ISBN 80-210-3686-9.

⁵¹ KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 43. ISBN 978-80-7179-620-6.

⁵² ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Profil České správy sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2017-12-08]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

⁵³ ČEVELA, R. et al. *Sociální a posudkové lékařství*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 105. ISBN 978-80-246-2938-4.

⁵⁴ Česko. Zákon č. 582 ze dne 17. prosince 1991 o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 111, s. 2890-2920. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2523>

Strukturu ČSSZ tvoří ústředí ČSSZ, které sídlí v Praze. Dále je tvořena regionálními pracovišti ČSSZ, okresními správami sociálního zabezpečení, Pražskou správou sociálního zabezpečení s třinácti územními pracovišti a Městskou správou sociálního zabezpečení Brno se dvěma územními pracovišti.⁵⁵ Regionální pracoviště ČSSZ jsou takzvaná detašovaná pracoviště, mezičlánek mezi ústředním ČSSZ a jednotlivými okresními správami sociálního zabezpečení.

Okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“) rozhodují o přiznání a odnětí dávek důchodového pojištění, o zastavení výplaty dávek, posuzují zdravotní stav občanů pro účely přiznání nároku na invalidní důchod, kontrolují dodržování povinností při provádění důchodového pojištění a poskytují poradenskou činnost.⁵⁶

Orgány Ministerstva obrany, vnitra a spravedlnosti rozhodují v odvětví své působnosti o důchodech vojáků z povolání, policistů, hasičů, příslušníků ostatních ozbrojených bezpečnostních sborů a služeb a příslušníků Vězeňské služby České republiky. V oblasti důchodového pojištění plní stejné úkoly jako ČSSZ.⁵⁷

2.2.2 ORGANIZAČNÍ USPOŘÁDÁNÍ DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Oblast celého sociálního zabezpečení je upravena zákonem č. 453/2003 Z. z. o orgánech štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Mezi orgány, které provádějí důchodové zabezpečení, patří Ministerstvo práce, sociální věcí a rodiny SR a Sociální pojišťovna.

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny SR je ústředním orgánem státní správy v oblasti sociálních věcí, státní sociální podpory a zaměstnanosti. Tento resort tvoří legislativu v oblasti sociálního pojištění a důchodů. V rámci své činnosti řídí, koordinuje a kontroluje výkon státní správy v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí.⁵⁸

⁵⁵ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Profil České správy sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2017-12-08]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

⁵⁶ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 259. ISBN 978-80-7400-473-5.

⁵⁷ Tamtéž, s. 258-259.

⁵⁸ GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012, s. 177. ISBN 978-80-8084-894-1.

Sociální pojišťovna je orgánem státní správy a spravuje oblast nemocenského pojištění, důchodového pojištění, úrazového pojištění, garančního pojištění a pojištění v nezaměstnanosti.⁵⁹ Sociální pojišťovna byla zřízena zákonem č. 274/1994 Z. z. o Sociálnej poisťovni, který vymezuje základní rámec působnosti Sociální pojišťovny. Sociální pojišťovna vybírá a vymáhá pojistné na jednotlivé druhy pojištění, rozhoduje o nároku na dávky plynoucích z těchto pojištění a vyplácí dávky všech pěti druhů pojištění. Strukturu Sociální pojišťovny tvoří Ústředí Sociální pojišťovny a jednotlivé pobočky Sociální pojišťovny.⁶⁰

⁵⁹ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Základná charakteristika* [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s>

⁶⁰ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 47-49. ISBN 80-89085-62-8.

3 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Důchodové pojištění upravuje hmotné zabezpečení občanů pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele. „V rámci základního důchodového pojištění jsou zabezpečeny všechny případy dlouhodobého ohrožení následkem sociální události, při které dochází ke ztrátě zdroje obživy (výdělku) a schopnosti si takový zdroj opatřit.“⁶¹

Základní důchodová soustava České republiky je povinná a jednotná pro všechny výdělečně činné osoby na území České republiky. V systému tedy nejsou žádné osoby diskriminovány či zvýhodňovány nad jinou osobou, systém je pro všechny občany stejný. Uplatňuje se systém průběžného financování, kdy je každý měsíc odváděno pojištění z příjmu pojištěnce. Účast na důchodovém pojištění je povinná a je základním prvkem solidarity, která se projevuje soudržností jedné osoby s druhou. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo odvádí do systému sociální pojištění, které se následně přerozděluje a jeho podstatná část plyne na důchodové dávky ekonomicky neaktivních osob. Stát garantuje, že po poctivém placení důchodového pojištění má pojištěnec, při splnění podmínek, nárok na výplatu důchodu ve stanovené výši.⁶²

3.1 SAZBA POJISTNÉHO

„Povinnost platit pojistné mají zaměstnavatelé, zaměstnanci, kteří jsou účastní nemocenského pojištění, osoby samostatně výdělečně činné a lidé, kteří se dobrovolně důchodově pojistili. Za zaměstnance odvádí pojistné zaměstnavatel.“⁶³

Pojistné se vypočítá stanoveným procentem z vyměřovacího základu za rozhodné období. Rozhodným obdobím je u zaměstnanců jeden kalendářní měsíc, u osob

⁶¹ KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 218. ISBN 978-80-7357-585-4.

⁶² CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 117-119. ISBN 978-80-7380-374-2.

⁶³ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výše a platba pojistného* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/>

samostatně výdělečně činných je to kalendářní rok. Výše pojistného je upravena v Tabulce 1.

Tabulka 1: Sazby pojistného na sociální pojištění v České republice

	Sazba pojistného z vyměřovacího základu za rozhodné období (kalendářní měsíc)			
	Celková výše	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti
Zaměstnanci	6,5 %	6,5 %	-	-
Zaměstnavatelé	25,0 %	21,5 %	2,3 %	1,2 %
Osoby samostatně výdělečně činné	29,2 %	28,0 %	2,3 %	1,2 %
Osoby dobrovolně důchodově pojištěné	28,0 %	28,0 %	-	-

Zdroj⁶⁴

3.2 VÝPLATA DŮCHODU

Při podání žádosti o přiznání důchodu si žadatel volí způsob výplaty důchodu. Důchod je vyplácen buď v hotovosti, a to prostřednictvím České pošty nebo bezhotovostně, a to převodem na bankovní účet příjemce. Důchod se vyplácí oprávněné osobě, zákonnému zástupci osoby, opatrovníkovi či zvláštnímu příjemci. Důchody se vyplácí dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách. ČSSZ provádí také výplatu dávek důchodového pojištění do zahraničí.⁶⁵

⁶⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Sazba pojistného* [online]. © 2016 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>

⁶⁵ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

3.3 DRUHY DŮCHODŮ

Důchody se dělí na přímé, tedy základní a pozůstalostní, které jsou nazvané též jako odvozené. Mezi přímé důchody patří důchod starobní a invalidní. Nárok na výplatu těchto důchodů je dán účastí na důchodovém pojištění konkrétní osoby, tedy délkou doby pojištění a výší výdělku pojištěného. Mezi pozůstalostní důchody patří vdovský, vdovecký a sirotčí důchod, u kterých je nárok odvozen z účasti na pojištění zemřelé osoby.⁶⁶

Z důchodového pojištění jsou poskytovány tyto důchody:

- starobní,
- invalidní,
- vdovský a vdovecký,
- sirotčí.⁶⁷

3.3.1 STAROBNÍ DŮCHOD

Starobní důchod je nejčetnějším důchodem. Náklady na jeho výplatu tvoří největší položku ve výdajích na důchodové pojištění. Systémové změny se provádějí prvotně u tohoto druhu důchodu, pro ostatní důchody se pak odvozují. Účelem tohoto důchodu je nahradit ztrátu nebo omezení pracovního příjmu, které jsou způsobeny věkem jako sociální událostí.⁶⁸

Podmínky nároku na starobní důchod

Nárok na starobní důchod má pojištěnec, který splňuje následující podmínky:

- dosáhne zákonem stanovený věk, tedy důchodový věk,

⁶⁶ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 145-146. ISBN 978-80-7400-473-5.

⁶⁷ PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik: právní stav k 1.1.2012*. 13., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 14. ISBN 978-80-247-4090-4.

⁶⁸ TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 154. ISBN 978-80-7400-473-5.

- získá potřebnou dobu pojištění.⁶⁹

Důchodový věk

Dosáhnout důchodového věku je jednou z podmínek pro přiznání nároku na starobní důchod. Věková hranice odchodu do starobního důchodu je stanovena na základě celospolečenského konsensu.⁷⁰ Odchod do starobního důchodu je vždy záležitostí konkrétní osoby a je jen na jejím rozhodnutí, zda a kdy podá žádost o přiznání důchodu. Starobní důchod obecně souvisí se stárnutím, tedy dosažením stanoveného věku. V České republice byla ještě nedávno hranice pro odchod do důchodu jednou z nejnižších na světě. V posledních letech je tendence zvyšovat tuto věkovou hranici. Požadovaný důchodový věk pro nárok na starobní důchod byl k 1. 1. 2018 nově stanoven u ročníků narozených po roce 1971, a to dosažením věku 65 let u mužů i žen.⁷¹

Důchodový věk pojištěnců narozených před rokem 1936.

„Důchodový věk u mužů činí 60 let.

Důchodový věk u žen činí:

- *53 let, pokud vchovaly alespoň 5 dětí,*
- *54 let, pokud vchovaly alespoň 3 nebo 4 dětí,*
- *55 let, pokud vchovaly alespoň 2 dětí,*
- *56 let, pokud vchovaly alespoň jedno dítě,*
- *57 let.“⁷²*

Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971 znázorňuje Příloha A. U pojištěnců narozených po roce 1971 činí důchodový věk 65 let.

⁶⁹ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Starobní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

⁷⁰ KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 219. ISBN 978-80-7357-585-4.

⁷¹ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Starobní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

⁷² Tamtéž

Potřebná doba pojištění

Druhou podmínkou je získání potřebné doby pojištění, kterou upravuje Tabulka 2. Pro zjištění, kolik činí potřebná doba pojištění, je rozhodující rok dosažení důchodového věku. Pokud pojištěnec nemá splněnou podmínku potřebné doby pojištění, může k přiznání starobního důchodu dojít až po jejím splnění. Pojištěnec tedy musí dobu, která mu chybí, doplatit nebo dodatečně odpracovat chybějící počet let.

Tabulka 2: Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod v ČR

Dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
Před rokem 2010	25 let
V roce 2010	26 let
V roce 2011	27 let
V roce 2012	28 let
V roce 2013	29 let
V roce 2014	30 let
V roce 2015	31 let
V roce 2016	32 let
V roce 2017	33 let
V roce 2018	34 let
Po roce 2018	35 let

Zdroj⁷³

Výpočet starobního důchodu

Celková částka starobního důchodu je tvořena součtem částky základní výměry a částky procentní výměry. Základní výměra je v roce 2018 stanovena částkou 2.700,-

⁷³ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Starobní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

Kč měsíčně, kdy tato částka činí 9 % průměrné měsíční mzdy.⁷⁴ Výše základní výměry je každoročně upravována v nařízení vlády o zvyšování důchodů. Procentní výměru tvoří určité procento výpočtového základu měsíčně. Výpočtový základ je roční úhrn výdělků pojištěnce. Výše procentní výměry obecného starobního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu měsíčně. Celým rokem se rozumí 365 kalendářních dní.⁷⁵

Souběh pracovního příjmu a starobního důchodu

Pobírá-li pojištěnec starobní důchod, může bez omezení vykonávat soustavnou výdělečnou činnost i podnikat. Pracovní poměr s osobou, která pobírá starobní důchod, může být uzavřen na dobu neurčitou. Vznik nároku na starobní důchod není pro zaměstnavatele důvodem pro ukončení pracovněprávního vztahu.⁷⁶

Souběh více důchodů

Při nároku na starobní důchod může nastat situace, že pojištěnec splní podmínky pro přiznání více druhů důchodů. Splnil-li pojištěnec podmínky na výplatu starobního a invalidního důchodu, vyplácí se mu jen jeden důchod, a to ten vyšší. V případě, že je výše důchodů stejná, má pojištěnec právo si sám vybrat důchod, který mu bude poskytován. V případě, že má pojištěnec nárok na výplatu přímého důchodu a pozůstalostního důchodu, vyplácí se mu vyšší důchod v plné výši a z ostatních důchodů se mu vyplácí polovina procentní výměry.⁷⁷

⁷⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

⁷⁵ Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

⁷⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Souběh důchodu s příjmem z výdělečné činnosti* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/8731/Strucna_historie_soubehu_duchodu_a_mzdy.pdf

⁷⁷ CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 152. ISBN 978-80-7380-374-2.

Předčasný starobní důchod

Předčasný starobní důchod je určen osobám, které v době před dosažením řádného důchodového věku ztratí zaměstnání či nemohou nebo nechtějí dále pracovat. Mohou si tedy zvolit dřívější odchod do starobního důchodu. *„Pojištěnec má nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a do dosažení důchodového věku mu ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let, nebo 5 roků, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let.“*⁷⁸ Také v případě předčasného důchodu musí být splněna podmínka potřebné doby pojištění, která je v roce 2018 stanovena na 34 let. V případě, že si pojištěnec zvolí předčasný starobní důchod, zaniká mu možnost pozdějšího nároku na řádný starobní důchod. Výše procentní výměry předčasného starobního důchodu se snižuje za každých i započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne přiznání důchodu do dosažení důchodového věku o 0,9 % výpočtového základu, a to za období prvních 360 kalendářních dnů, o 1,2 % výpočtového základu za období od 361. do 720. kalendářního dne a o 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne.⁷⁹

3.3.2 INVALIDNÍ DŮCHOD

Dávka invalidního důchodu má poživateli kompenzovat újmu zapříčiněnou jeho invaliditou. Invalidita je jednou z podmínek přiznání invalidního důchodu, vždy však musí být splněna podmínka charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. *„Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pro účely tohoto zákona považuje zdravotní stav, který omezuje tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti pojištěnce významné pro jeho pracovní schopnost, pokud tento zdravotní stav trvá déle než 1 rok nebo podle*

⁷⁸ ARNOLDOVÁ, A. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, s. 107. ISBN 978-80-247-3724-9.

⁷⁹ VYBÍHAL, V. et al. *Mzdové účetnictví 2017: praktický průvodce*. 20. vyd. Praha: Grada, 2017, s. 237. ISBN 978-80-271-0426-0.

poznatků lékařské vědy lze předpokládat, že bude trvat déle než 1 rok.“⁸⁰ Pokud nepříznivý zdravotní stav trvá dobu kratší, než je jeden rok, má pojištěnec možnost čerpat dávky nemocenského pojištění. Vedle dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu se zjišťuje také pokles míry pracovní schopnosti pojištěnce. Tímto termínem se rozumí stav, kdy pojištěnec není schopen v plné míře vykonávat v důsledku fyzických, smyslových či duševních schopností soustavnou činnost, kterou vykonával před vznikem tohoto poklesu.

Invalidita je kategorie systému důchodového pojištění, která je velmi proměnlivá. Proměnlivost je vyjadřována tím, že je možnost postupné změny z vyššího stupně invalidity na nižší a z nižšího na vyšší. Možný je také její úplný zánik neboli odebrání.

Podmínky nároku na invalidní důchod

Získání dávky je postaveno na principu odvádění části svých příjmů a na délce doby pojištění. Nárok na invalidní důchod má pojištěnec, který splňuje následující podmínky:

- nedosáhl ještě věku 65 let nebo důchodového věku, je-li tento věk vyšší než 65 let,
- stal se invalidním,
- získal potřebnou dobu pojištění nebo jeho invalidita vznikla následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání,
- nesplnil podmínky pro nárok na starobní důchod.⁸¹

Potřebná doba pojištění je pro jednotlivé věkové kategorie zákonem přesně stanovena a upravena v Tabulce 3. Podmínka splnění doby pojištění není nutná v případech, že invalidita vznikla následkem pracovního úrazu či nemoci z povolání.⁸² Do potřebné doby pojištění je počítán výkon soustavného zaměstnání, samostatná výdělečná činnost, pokud je řádně placeno pojištění a také studium na střední a vysoké

⁸⁰ Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

⁸¹ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Invalidní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/invalidni-duchody.htm>

⁸² TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 169. ISBN 978-80-7400-473-5.

škole v České republice. Doba pojištění je počítána z období posledních deseti let před vznikem invalidity.⁸³

Tabulka 3: Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod v ČR

Věk pojištěnce	Délka pojištění
Do 20 let	Méně než jeden rok
Od 20 let do 22 let	Jeden rok
Od 22 let do 24 let	Dva roky
Od 24 let do 26 let	Tři roky
Od 26 let do 28 let	Čtyři roky
Nad 28 let	Pět let

Zdroj⁸⁴

U osob nad 38 let je délka doby pojištění počítána z období posledních dvaceti let před vznikem invalidity. Stanovená doba pojištění činí 10 let.⁸⁵

Druhy invalidního důchodu

V roce 2010 vznikla nová právní úprava, která již nerozlišuje invaliditu plnou a částečnou. Dle míry poklesu pracovní schopnosti jsou nově rozlišovány tři stupně invalidity.

Jednotlivé stupně jsou stanoveny prostřednictvím míry poklesu pracovní schopnosti takto:

⁸³ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Doba pojištění* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/doba-pojisteni.htm#invalidni-poj>

⁸⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Invalidní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/invalidni-duchody.htm>

⁸⁵ Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

- invalidita prvního stupně – pokles pracovní schopnosti nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %,
- invalidita druhého stupně – pokles pracovní schopnosti nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %,
- invalidita třetího stupně – pokles pracovní schopnosti nejméně o 70 %.

V případě, že je pokles pracovní schopnosti menší než 35 %, nejedná se o invaliditu.⁸⁶

Výpočet a výše invalidního důchodu

Princip výpočtu invalidního důchodu je téměř totožný s výpočtem starobního důchodu. Celková částka invalidního důchodu je tvořena součtem částky základní výměry a částky procentní výměry. Základní výměra je v roce 2018 stanovena částkou 2.700,- Kč měsíčně.⁸⁷ Procentní výměra se liší dle přiznaného stupně invalidity, vždy tvoří určité procento výpočtového základu měsíčně.

Souběh pracovního příjmu a invalidního důchodu

Občané, pobírající invalidní důchod, mohou vykonávat samostatnou výdělečnou činnost či zaměstnání. V současné době není omezen počet hodin, které mohou odpracovat, ani výše výdělku. Omezující je zdravotní stav pojištěnce. Invalidita je jasným signálem, že pojištěnec není schopen pracovat na plný pracovní úvazek, ovšem ani to není vyloučeno. Vždy je to o individuálním pocitu pojištěnce.⁸⁸

⁸⁶ Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

⁸⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

⁸⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *ČSSZ vysvětluje přetrvávající mýty o důchodech. Díl 3: Invalidní důchody* [online]. © 31. 3. 2016 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/25021>

3.3.3 POZŮSTALOSTNÍ DŮCHODY

Pozůstalostní důchody jsou historicky nejstaršími dávkami, které upravoval již v roce 1771 penzijní normál, který byl vydán za vlády Marie Terezie. Tento penzijní normál byl určený pro vdovy a sirotky po zaměstnancích, kteří věrně sloužili a svou smrtí zanechali bez prostředků manželku a děti.⁸⁹ Původním účelem bylo nahradit příjem jediného živitele rodiny, kterým byl manžel (otec), neboť se nepředpokládala výdělečná činnost ženy.

V současné právní úpravě je sociální událostí úmrtí manžela, manželky nebo rodiče či jiné osoby, na kterou bylo dítě výživou odkázáno. Stát se snaží prostřednictvím pozůstalostních důchodů poskytnout rodinám a jedincům pomoc ve formě finančních příspěvků.

Rozlišujeme tyto pozůstalostní důchody:

- vdovský,
- vdovecký,
- sirotčí.⁹⁰

Vdovský a vdovecký důchod

Hlavním cílem vdovského a vdoveckého důchodu je kompenzace ztráty příjmu partnera. Nárok na tento důchod má manželka nebo manžel z důvodu úmrtí druhého z manželů. Vdovský/vdovecký důchod je vyplácen vdově/vdovci po manželovi/manželce, který/á byl/a:

- poživitelem/poživatelkou starobního nebo invalidního důchodu, nebo
- ke dni smrti splnil/a podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod, nebo
- zemřel/a následkem pracovního úrazu.⁹¹

⁸⁹ CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 36. ISBN 978-80-7380-374-2.

⁹⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pozůstalostní důchody* [online]. © 20. 7. 2017 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/620>

⁹¹ RYTÍŘOVÁ, L. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 40. ISBN 978-80-7263-821-5.

Nárok na pobírání vdovského a vdoveckého důchodu je omezen na dobu jednoho roku od smrti manžela nebo manželky. Při splnění zákonem stanovených podmínek je možné tuto dobu prodloužit. Nárok na vdovský či vdovecký důchod zaniká uzavřením nového sňatku nebo dnem právoplatného rozhodnutí soudu, dle kterého vdova nebo vdovec úmyslným trestným činem způsobil/a smrt druhého z manželů.⁹²

Výše vdovského a vdoveckého důchodu se skládá ze základní a procentní výměry. Základní výměra je v roce 2018 stanovena částkou 2.700,- Kč měsíčně.⁹³ Procentní výměra činí 50 % procentní výměry starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době své smrti.⁹⁴

Sirotčí důchod

Sirotčí důchod má částečně nahradit ztrátu příjmu rodiče pro dítě, které bylo na příjmu rodiče závislé. Na sirotčí důchod má nárok nezaopatřené dítě při úmrtí rodiče (osvojitele) nebo jiné osoby, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů.⁹⁵ Nárok na sirotčí důchod vznikne v případě, že zemřelý ke dni smrti:

- byl poživitelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo
- splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod, nebo
- zemřel následkem pracovního úrazu.⁹⁶

V případě úmrtí obou rodičů, vzniká osiřelému dítěti nárok na sirotčí důchod po obou rodičích, a to za splnění výše uvedených podmínek. Nárok na sirotčí důchod nevzniká dítěti po smrti pěstouna.

⁹² Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

⁹³ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

⁹⁴ RYTÍŘOVÁ, L. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 40. ISBN 978-80-7263-821-5.

⁹⁵ Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

⁹⁶ RYTÍŘOVÁ, L. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 40. ISBN 978-80-7263-821-5.

Výše sirotčího důchodu se skládá ze základní a procentní výměry. Základní výměra je v roce 2018 stanovena částkou 2.700,- Kč měsíčně.⁹⁷ Procentní výměra činí 40 % výše starobního nebo invalidního důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době své smrti.⁹⁸

3.4 PILÍŘE DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

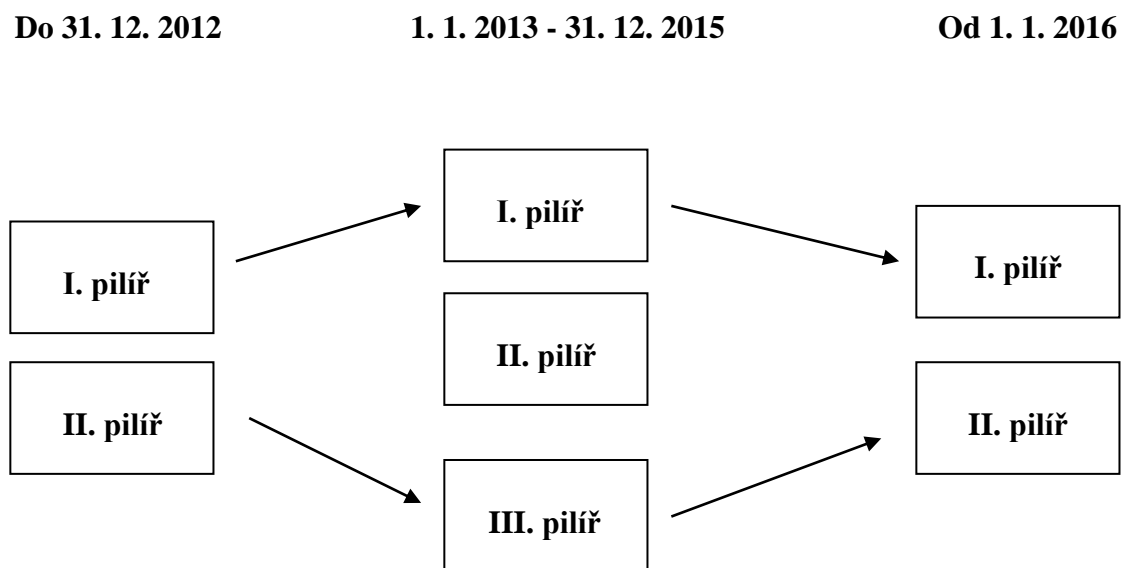
Do konce roku 2012 byl důchodový systém tvořen dvěma pilíři. V roce 2013 byl v České republice zaveden důchodový systém postavený na třech pilířích, který byl ovšem k 1. 1. 2016 zrušen a nahrazen opět pouze dvěma pilíři. Druhý pilíř byl zrušen především z důvodu malého zájmu občanů, kdy do tohoto pilíře vstoupilo pouze necelých 84 000 účastníků důchodového spoření.⁹⁹ V současné době tvoří důchodový systém naší republiky pouze dva pilíře, a to první pilíř, označován jako základní důchodové pojištění a třetí pilíř, nazvaný též doplňkové penzijní spoření.

⁹⁷ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

⁹⁸ RYTÍŘOVÁ, L. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, s. 40-41. ISBN 978-80-7263-821-5.

⁹⁹ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Druhý pilíř penzijní reformy skončil. Co se bude dít dál?* [online]. © 21. 1. 2016 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/23594/TZ_MPSV_-_Druhy_pilir_penzijni_reformy_skoncil.pdf

Obrázek 1: Změny v důchodových pilířích

Zdroj¹⁰⁰

3.4.1 PRVNÍ PILÍŘ

Prvním a základním pilířem je povinné důchodové pojištění, které je dávkově definované a průběžně financované, kdy je každý měsíc odváděno pojištění z příjmu pojištěnce.¹⁰¹ Plátcí jsou zaměstnanci, zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné a osoby dobrovolně se účastníci důchodového pojištění. Stát garantuje, že po poctivém placení důchodového pojištění má pojištěnec, při splnění podmínek, nárok na výplatu důchodu ve stanovené výši. Princip důchodového pojištění je založen na mezigenerační solidaritě, kdy vyplacené penze jsou hrazeny z příspěvků výdělečně činných občanů. První pilíř je povinný, nicméně umožňuje v zákonem stanoveném rozsahu i dobrovolnou účast.¹⁰²

¹⁰⁰ Autor práce, 2018 (vlastní šetření)

¹⁰¹ DUKOVÁ, I., DUKA M. a I. KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: Učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013, s. 73. ISBN 978-80-247-3880-2.

¹⁰² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Český důchodový systém* [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>

Základním legislativním předpisem, který upravuje důchodové pojištění, je zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje důchodové pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele, upravuje podmínky pro nárok na důchod z prvního pilíře, definuje dobu pojištění, způsob výpočtu důchodu, stanovení jeho výše a podmínky pro výplatu důchodu.¹⁰³ Dalším zákonem je zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, který stanovuje okruh poplatníků pojistného, povinnosti plátců pojistného, způsob stanovení výše pojistného a jeho odvod.¹⁰⁴

Z prvního pilíře jsou poskytovány tyto důchody:

- starobní,
- invalidní,
- vdovský,
- vdovecký,
- sirotčí.

Druhy důchodů, podmínky pro nárok na jejich přiznání, potřebnou dobu pojištění a způsob výpočtu důchodu upravují kapitoly 3.1 – 3.3.

3.4.2 DRUHÝ PILÍŘ

V České republice byl k 1. 1. 2013 zaveden druhý pilíř, jehož cílem bylo podpořit a doplnit první pilíř. Tento pilíř měl relativně krátké trvání, protože byl s platností k 1. 1. 2016 zrušen. Druhý pilíř byl též označován jako důchodové spoření. Důchodové spoření bylo kombinací státního a soukromého pojištění, které lidem umožňovalo odvádět část povinného důchodového pojištění do soukromých penzijních fondů.¹⁰⁵ Tento systém byl postaven na dobrovolném vstupu občanů, ovšem v případě, že občan

¹⁰³ Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

¹⁰⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Český důchodový systém* [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>

¹⁰⁵ CIPRA, T. *Penze: kvantitativní přístup*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012, s. 354-355. ISBN 978-80-86929-87-3.

vstoupil do druhého pilíře, stal se pro něj závazným a výstup byl možný pouze při nároku na řádný důchod. Možnost vstoupit do druhého pilíře měla osoba starší 18 let, nejpozději však do konce roku, ve kterém dovršila 35 let věku. Osoby starší 35 let mohli vstoupit pouze od 1. 1. 2013 do 30. 6. 2013.¹⁰⁶ Osoba, která se rozhodla vstoupit do tohoto pilíře, si nejprve musela vybrat penzijní společnost, která s pojištěncem uzavřela písemnou smlouvu o důchodovém spoření. Účastníci, kteří vstoupili do druhého pilíře, odváděli spoření ve výši 3 % z celkové sazby povinného pojistného z prvního pilíře, která činí 28 %. Dále museli odvádět 2 % z hrubé mzdy. Celková výše měsíčních odvodů na důchodové spoření tedy činila 5 % z vyměřovacího základu.¹⁰⁷

3.4.3 TŘETÍ PILÍŘ

Tento pilíř je také nazýván doplňkové penzijní spoření, tedy původní penzijní připojištění, které existovalo do 31. 12. 2012. Cílem třetího pilíře je, aby občané získali další zdroj příjmu při nároku na státní důchod, který bude přispívat k udržení přiměřené životní úrovně ve stáří, při invaliditě nebo při ztrátě živitele. Tvoří tak doplňkový systém ke státnímu důchodovému pojištění, kdy tento systém je podporován státem formou příspěvků a daňových úlev. Účast v tomto pilíři je dobrovolná.¹⁰⁸ Účastníkem třetího pilíře může být osoba starší 18 let s trvalým pobytem na území České republiky, která uzavře s penzijní společností smlouvu o doplňkovém penzijním spoření. Zákonný zástupce může uzavřít smlouvu i osobě mladší 18 let.¹⁰⁹

Třetí pilíř lze rozdělit na fondy transformované a účastnické. Transformované fondy vznikly z dřívějších penzijních fondů. Občané si tedy mohli vybrat, zda zůstanou u stávajícího fondu, tedy u transformovaného fondu, nebo přejdou do účastnického

¹⁰⁶ AKTUÁLNĚ.CZ. *Druhý pilíř penzí podle důchodové reformy* [online]. © 1. 4. 2015 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/druhy-pilir-penzi-podle-duchodove-reformy/r~i:wiki:3795/>

¹⁰⁷ DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ. *II. pilíř budoucích českých důchodců* [online]. © 30. 1. 2016 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.duchodovareforma.cz/duchodove-sporeni-2/ii-pilir-budoucich-ceskych-duchodcu/>

¹⁰⁸ AKTUÁLNĚ.CZ. *Doplňkové penzijní spoření jako třetí pilíř důchodů* [online]. © 1. 3. 2017 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/doplnekove-penzijni-sporeni-treti-pilir-duchodu/r~i:wiki:3796/?redirected=1513241825>

¹⁰⁹ KB PENZIJNÍ SPOLEČNOST, a. s. *Co je doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.kbps.cz/doplnekove-penzijni-sporeni1/co-je-doplnekove-penzijni-sporeni/>

fondu. Klienti, kteří si zvolili transformovaný fond a zasílají do něho peněžní prostředky, nadále získávají státní příspěvky a příspěvky od zaměstnavatele. Penzijní společnosti poskytující transformované fondy garantují výluhovou penzi, což je částečná výplata naspořených prostředků po alespoň 15 letech spoření. Dále nabízejí jednorázové vyrovnání a zhodnocení peněžních prostředků, které nebudou nabývat záporných hodnot. Účastník nemůže mezi transformovanými fondy přecházet a měnit je.¹¹⁰ Transformované fondy umožňují čerpat naspořené prostředky jednorázově (nebo jejich část) před dosažením důchodového věku.

Účastnické fondy nabízejí, stejně jako transformované fondy, státní příspěvek, daňové úlevy a možnost příspěvku zaměstnavatele. Zaniká však nárok na výluhovou penzi a chybí garance nezáporného výnosu.¹¹¹ Účastník může mezi účastnickými fondy přecházet a měnit je. Účastník si volí jednu ze tří klíčových investičních strategií. Finanční příspěvky mohou investovat do konzervativního fondu, vyváženého fondu nebo dynamického fondu.¹¹² Účastnické fondy neumožňují čerpat naspořené finanční prostředky jednorázově, a to ani jejich část, před dosažením důchodového věku, nýbrž jen za určitých podmínek je možné čerpat peněžní prostředky postupně. V září roku 2017 bylo v transformovaných fondech 3 781 729 účastníků. V účastnických fondech bylo 701 372 účastníků.¹¹³

Atraktivním prvkem fondů je státní podpora ve formě měsíčních příspěvků na doplňkové penzijní spoření od státu, daňové zvýhodnění a příspěvek od zaměstnavatele.

Měsíční příspěvek na doplňkové penzijní spoření od státu se pohybuje v rozmezí od 90,- Kč do 230,- Kč, což upravuje Tabulka 4. Tato částka závisí na výši měsíčního vkladu účastníka, kdy maximální částka, kterou stát poskytuje, činí 230,- Kč měsíčně. Nárok na tuto částku má osoba, která si na penzijní spoření zašle 1.000,- Kč za daný měsíc. V případě, že si účastník spoří více, než 1.000,- Kč, státní příspěvek se mu nijak

¹¹⁰ DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ. *III. pilíř českého důchodového systému – doplňkové penzijní spoření* [online]. © 30. 1. 2016 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisti/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplnekove-penzijni-sporeni/>

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² ALLIANZ. *Účastnické fondy*. [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.allianz.cz/produkty/penzijni-produkty/ucastnicke-fondy.html>

¹¹³ MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 30.9.2017 včetně Komentáře* [online]. © 27. 11. 2017 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/iii-pilir-doplnekove-penzijni-sporeni-a-p/vyvoj-penzijniho-pripojisti/2017/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-30230>

nezvyšuje a činí 230,- Kč. Částku měsíčního vkladu si každý účastník určuje sám a je evidována ve smlouvě.¹¹⁴

Tabulka 4: Výše státního příspěvku v závislosti na příspěvku účastníka

Měsíční vklad	Měsíční výše státního příspěvku
Do 300,- Kč	0,- Kč
300,- Kč	90,- Kč
400,- Kč	110,- Kč
500,- Kč	130,- Kč
600,- Kč	150,- Kč
700,- Kč	170,- Kč
800,- Kč	190,- Kč
900,- Kč	210,- Kč
1.000,- Kč a více	230,- Kč

Zdroj¹¹⁵

Dalším benefitem třetího pilíře je také možnost snížení daňového základu pro výpočet daně z příjmu fyzických osob. Účastník si může snížit základ daně z příjmu fyzických osob maximálně o 24.000,- Kč za uplynulý kalendářní rok.¹¹⁶

Příspěvek na doplňkové penzijní spoření může dát zaměstnanci také zaměstnavatel. Výše takového příspěvku závisí na každém zaměstnavateli a je upravena v kolektivní smlouvě.

¹¹⁴ DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ. III. pilíř českého důchodového systému – doplňkové penzijní spoření [online]. © 30. 1. 2016 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisteni/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplnekove-penzijni-sporeni/>

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ ASOCIACE PENZIJNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČR. Doplňkové penzijní spoření [online]. [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/doplnekove-penzijni-sporeni/>

Možnost výplaty penze při řádném ukončení smlouvy:

- předdůchod – lze čerpat již 5 let před nárokem na starobní důchod, nutné splnění podmínky minimálně 5 let spoření,
- jednorázové vyrovnání – dosažení 60 let věku a doba spoření alespoň 5 let,
- invalidní penze na určenou dobu – přiznání invalidního důchodu III. stupně a minimálně 36 zaplacených měsíců,
- starobní penze na určenou dobu – dosažení 60 let věku a minimálně 5 let spoření.

Možnost výplaty penze při uhrazení jednorázového pojistného:

- penze na přesně stanovenou dobu s přesně stanovenou výší důchodu - minimálně 60 let věku a doba spoření alespoň 5 let,
- doživotní penze - minimálně 60 let věku a doba spoření alespoň 5 let.

Předčasné ukončení smlouvy:

- odbytné – minimální doba spoření alespoň 24 měsíců, kdy ovšem nejsou vypláceny státní příspěvky.¹¹⁷

¹¹⁷ MONETA MONEY BANK, a. s. *Doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <https://www.moneta.cz/lide/sporeni/penzijni-pripojisti>

4 DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Každý člověk alespoň jednou v průběhu svého života potřebuje pomoc státu. Cílem každé vyspělé společnosti je, aby se stát dokázal postarat o starší občany, dlouhodobě nemocné občany, kteří nejsou schopni sami vykonávat výdělečnou činnost a o ty, kteří pomoc státu potřebují.¹¹⁸ Důchodové pojištění nahradilo termín důchodové zabezpečení. Jedním z důvodů byla snaha navodit v občanech pocit potřeby spolupodílet se na vlastní důchodové situaci, kdy by se občan neměl spoléhat pouze na stát, ale měl by být zodpovědný za svou životní úroveň v důchodovém věku.

Důchodové pojištění Slovenské republiky je povinné a univerzální pro všechny výdělečně činné osoby. V systému tedy nejsou žádné osoby diskriminovány či zvýhodňovány nad jinou osobou, systém je pro všechny občany stejný. Jedná se o systém průběžného financování. Základním prvkem je solidarita, která se projevuje soudržností jedné osoby s druhou. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo odvádí do systému sociální pojištění, které se následně přerozděluje a jeho podstatná část plyne na důchodové dávky ekonomicky neaktivních osob.¹¹⁹

Důchodové pojištění Slovenské republiky se dělí na starobní pojištění a invalidní pojištění. Starobní pojištění je pojištění, které zabezpečuje příjem občanů ve stáří a v případě úmrtí. Invalidní pojištění je pojištění, které zabezpečuje příjem občanů v případě poklesu pracovní schopnosti vykonávat soustavné zaměstnání z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu a v případě úmrtí.¹²⁰

Ze starobního pojištění se poskytují tyto dávky:

- starobní důchod,
- předčasný starobní důchod,
- vdovský a vdovecký důchod,

¹¹⁸ ONDRUŠOVÁ, Z. et al. *Základy sociálnej práce*. 1. vyd. Brno: MSD, 2009, s. 88-89. ISBN 978-80-7392-109-5.

¹¹⁹ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 131-132. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹²⁰ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Základná charakteristika* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/38/371s>

- sirotčí důchod.

Z invalidního pojištění se poskytují tyto dávky:

- invalidní důchod,
- vdovský a vdovecký důchod,
- sirotčí důchod.¹²¹

4.1 SAZBA POJISTNÉHO

Pojistné na starobní důchodové pojištění platí zaměstnavatel, zaměstnanec, povinně důchodově pojištěná samostatně výdělečně činná osoba, dobrovolně důchodově pojištěná osoba, stát a Sociální pojišťovna. Pojistné na invalidní pojištění platí zaměstnanec, zaměstnavatel, povinně důchodově pojištěná samostatně výdělečně činná osoba, dobrovolně důchodově pojištěná osoba a stát. Stát platí pojistné na starobní a invalidní pojištění za fyzickou osobu, která se osobně a celodenně stará o dítě do 6 let jeho věku nebo o dítě s dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem do 7 let jeho věku. Sociální pojišťovna platí pojistné na starobní pojištění za osobu, která pobírá invalidní důchod.¹²²

Pojistné se vypočítává stanoveným procentem z vyměřovacího základu za rozhodné období. Vyměřovací základ je u zaměstnanců hrubá mzda. Rozhodné období je u zaměstnanců jeden kalendářní měsíc, u osob samostatně výdělečně činných je to kalendářní rok. Výše pojistného je upravena v Tabulce 5.¹²³

¹²¹ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 136. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹²² RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 51. ISBN 80-89085-62-8.

¹²³ Tamtéž, s. 52.

Tabulka 5: Sazby pojistného na sociální pojištění na Slovensku

	Výše vybraného sociálního pojištění			
	Nemocenské pojištění	Starobní důchodové pojištění	Invalidní důchodové pojištění	Pojištění v nezaměstnanosti
Zaměstnanci	1,4 %	4,0 %	3,0 %	1,0 %
Zaměstnavatelé	1,4 %	14,0 %	3,0 %	1,0 %
Povinně pojištěná osoba	4,4 %	18,0 %	6,0 %	-
Dobrovolně pojištěná osoba	4,4 %	18,0 %	6,0 %	2,0 %
Stát	-	18,0 %	6,0 %	-
Sociální pojišťovna	-	18,0 %	-	-

Zdroj¹²⁴

4.2 VÝPLATA DŮCHODU

Při podání žádosti o přiznání důchodu si žadatel volí způsob výplaty důchodu. Důchod je vyplácen buď v hotovosti anebo bezhotovostně, a to převodem na bankovní účet příjemce. Další možností je výplata důchodu na účet manžela/manželky pobíratele důchodu. Důchod je také vyplácen prostřednictvím hromadného poukazu do zařízení sociálních služeb, ústavu pro výkon vazby nebo ústavu pro výkon trestu odnětí svobody. Důchod se vyplácí oprávněné osobě nebo zákonnému zástupci osoby. Výplatní termín určí každé osobě, které je přiznán důchod, Sociální pojišťovna. Důchody se vyplácejí dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách.¹²⁵

¹²⁴ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Sazby poistného* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/poistne-vun/48012s>

¹²⁵ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Starobný dôchodek: Poukazovanie dôchodku* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/poukazovanie-dochodku-/1286s#Poukazovanie>

4.3 DRUHY DŮCHODŮ

Důchodové dávky z hlediska právního nároku mají obligatorní charakter. Jsou to tedy dávky, které jsou nárokové, kdy nárok na ně vzniká splněním stanovených podmínek. Z hlediska plnění funkce se důchody člení na základní a odvozené. Mezi základní důchody patří důchod starobní, předčasný starobní a invalidní. Nárok na výplatu těchto důchodů je dán účastí na důchodovém pojištění konkrétní osoby, tedy délkou doby pojištění a výší výdělků pojištěného. Základní důchody určují výši odvozených důchodů. Mezi odvozené důchody patří důchod vdovský, vdovecký a sirotčí, u kterých je nárok odvozen z účasti na pojištění zemřelé osoby. Důchody lze také rozdělit na přímé a nepřímé. Přímé důchody vycházejí přímo z pojištění pojištěnců a nepřímé jsou závislé na pojištění blízkých příbuzných, jako je manžel, manželka či rodič.¹²⁶

Dávky důchodového pojištění se každý rok valorizují, a to k 1. lednu daného roku. Valorizace se vztahuje na všechny důchodové dávky.

Z důchodového pojištění jsou poskytovány tyto důchody:

- starobní (včetně předčasného starobního),
- invalidní,
- vdovský a vdovecký,
- sirotčí.¹²⁷

4.3.1 STAROBNÍ DŮCHOD

Starobní důchod je nejčtenějším z druhů důchodů. Dávka starobního důchodu slouží k zajištění příjmu pojištěnce ve stáří. Účelem starobního důchodu je nahradit občanovi příjem, který měl z výdělečné činnosti a k jehož ztrátě došlo z důvodu dovršení důchodového věku a odchodu do důchodu. Člověk odchodem do starobního důchodu ztrácí nejen své společenské postavení, ale především příjmy, které měl ze své pracovní

¹²⁶ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 136. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹²⁷ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 86. ISBN 80-89085-62-8.

činnosti. Starobní důchod je obligatorní, peněžitá a pravidelně se opakující dávka důchodového pojištění.¹²⁸

Podmínky nároku na starobní důchod

Nárok na starobní důchod má pojištěnec, který splňuje následující podmínky:

- dosáhne zákonem stanovený věk, tedy důchodový věk,
- získá nejméně 15 let období důchodového pojištění.

U osoby, která dosáhla důchodového věku v období od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2007, stačí na vznik nároku na starobní důchod pojištění v délce 10 let.¹²⁹

Nárok na starobní důchod nevznikne pojištěnci, který sice dosáhl důchodového věku a splnil potřebnou dobu pojištění, ale pobíral předčasný starobní důchod. Předčasný starobní důchod se po dovršení důchodového věku považuje za starobní důchod.

Důchodový věk

Dosáhnout důchodového věku je jednou z podmínek přiznání nároku na starobní důchod. Slovenská republika od 1. 1. 2004 do 31. 12. 2016 postupně prodlužovala důchodový věk u mužů a žen na 62 let. V roce 2017 byl důchodový věk stanoven na 62 let a 76 dní. V roce 2018 je důchodový věk stanovena na 62 let a 139 dní.¹³⁰

Dle právní úpravy platné do 31. 12. 2003 byl nárok na odchod do důchodu u mužů dovršením věku 60 let a u žen, které byly zaměstnané nejméně 25 let, byl stanoven následovně:

- 53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí,
- 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 nebo 4 děti,
- 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti,
- 56 let, pokud vychovaly alespoň jedno dítě,

¹²⁸ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 145. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹²⁹ GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012, s. 60. ISBN 978-80-8084-894-1.

¹³⁰ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Starobný dôchodek: Podmienky nároku* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/podmienky-naroku--mtc/1286s#Podmienky%20n%C3%A1roku>

- 57 let.¹³¹

Souběh pracovního příjmu a starobního důchodu

Pobírá-li pojištěnec starobní důchod, může bez omezení vykonávat soustavnou výdělečnou činnost i podnikat. Pracující penzisté mají nárok na stejné výhody, jako ostatní zaměstnanci a získávají stejné dávky. Jediným rozdílem je, že starobní důchodci neplatí odvody na pojištění v nezaměstnanosti, protože nemohou tuto dávku pobírat. Pracující starobní důchodce může požádat o zvýšení částky svého důchodu. Pracovní poměr s osobou, která pobírá starobní důchod, může být uzavřen na dobu neurčitou. Nárok na starobní důchod není pro zaměstnavatele důvodem pro ukončení pracovněprávního vztahu.

Souběh více důchodů

Při nároku na starobní důchod může nastat situace, že pojištěnec splní podmínky pro přiznání více druhů důchodů. Splnil-li pojištěnec podmínky na výplatu starobního a invalidního důchodu, vyplácí se mu jen jeden důchod, a to ten vyšší. V případě, že je výše důchodů stejná, má pojištěnec právo si sám vybrat důchod, který mu bude poskytován. V případě, že má pojištěnec nárok na výplatu starobního důchodu a pozůstalostního důchodu, vyplácí se mu nejvyšší důchod v plné výši. Nižší z důchodů se vyplácí ve výši jedné poloviny. V případě, že je jejich výše totožná, vyplácejí se ve výši jedné poloviny vždy pozůstalostní důchody.¹³²

¹³¹ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 147. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹³² SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Starobný dôchodok: Súbeh nárokov na výplatu dôchodkov* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/subeh-narokov-na-vyplatu-dochodkov-/1286s#subeh-narokov-na-vyplatu-dochodkov>

Předčasný starobní důchod

Předčasný starobní důchod je určen osobám, které v době před dosažením řádného důchodového věku ztratí zaměstnání nebo nemohou či nechtějí dále pracovat. Mohou si tedy zvolit dřívější odchod do starobního důchodu. Nárok na předčasný starobní důchod má pojištěnec, který:

- získá potřebnou dobu pojištění v délce nejméně 15 let,
- do dovršení důchodového věku mu chybí nejvíce dva roky,
- výše předčasného starobního důchodu ke dni, od kterého požádal o přiznání, je vyšší jak 1,2 násobek výše životního minima pro jednu plnoletou fyzickou osobu.¹³³

V případě, že si pojištěnec zvolí předčasný starobní důchod, zaniká mu možnost pozdějšího nároku na řádný starobní důchod. Předčasný starobní důchod se po dovršení důchodového věku považuje za starobní. Předčasný starobní důchod je finančně krácen, a to o 0,5 % za každých i započatých 30 dní. Za kalendářní rok se suma sníží o 6,5 %.¹³⁴

4.3.2 INVALIDNÍ DŮCHOD

Dávka invalidního důchodu má poživateli zajistit příjem při poklesu schopnosti vykonávat výdělečnou činnost a kompenzovat újmu zapříčiněnou jeho invaliditou, která vznikla v důsledku dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. *„Dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav je takový zdravotní stav, který způsobuje pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost a který má podle poznatků lékařské vědy trvat déle než jeden rok¹³⁵.“¹³⁶* Pokud nepříznivý zdravotní stav trvá dobu kratší, než je jeden rok, má pojištěnec možnost čerpat dávky nemocenského pojištění.

¹³³ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Predčasný starobný dôchodok: Podmienky nároku* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/podmienky-naroku-hvc/1287s#Podmienky%20n%C3%A1roku>

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ „Dlhodobó nepriaznivý zdravotný stav je taký zdravotný stav, ktorý spôsobuje pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť a ktorý má podľa poznatkov lekárskej vedy trvať dlhšie ako jeden rok.“

¹³⁶ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

Vedle dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu se zjišťuje také pokles míry schopnosti vykonávat výdělečnou činnost. Pokles míry schopnosti vykonávat výdělečnou činnost nám značí stav, kdy pojištěnec není schopen v plné míře vykonávat v důsledku ztráty fyzických, smyslových či duševních schopností výdělečnou činnost, kterou vykonával před vznikem tohoto poklesu. Občan je invalidní tehdy, když jeho pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost klesne o více jak 40 % v porovnání se zdravou osobou.¹³⁷

Podmínky nároku na invalidní důchod

Nárok na invalidní důchod má pojištěnec, který:

- je invalidní,
- získal potřebnou dobu důchodového pojištění,
- ke dni vzniku invalidity nesplnil podmínky nároku na starobní důchod nebo mu nebyl přiznán předčasný starobní důchod.¹³⁸

První podmínkou pro přiznání invalidního důchodu je tedy vznik invalidity. Zákon definuje invaliditu jako dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, v jehož důsledku došlo k poklesu pracovní schopnosti vykonávat výdělečnou činnost o více jak 40 %, kdy tento stav trvá dobu delší, než je jeden kalendářní rok.

Druhou podmínkou je potřebná doba pojištění, která je pro jednotlivé věkové kategorie zákonem přesně stanovena. Podmínka splnění doby pojištění není nutná u pojištěnce, u kterého invalidita vznikla následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání. Tato podmínka dále není nutná u osoby, která se stala invalidní v období, ve kterém je nezaopatřeným dítětem nebo u studenta, který studuje denní formu doktorského studia a nedovršil věku 26 let. Počet let důchodového pojištění pro vznik nároku na invalidní důchod se počítá z celého období před vznikem invalidity. Doby

¹³⁷ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 161. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹³⁸ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

pojištění, které jsou potřebné pro vznik nároku na invalidní důchod pro pojištěnce, který se stal invalidní po 31. 12. 2009, upravuje Tabulka 6.¹³⁹

Tabulka 6: Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod v SR

Věk pojištěnce	Potřebná délka pojištění
Do 20 let	Méně než jeden rok
Nad 20 let do 24 let	Nejméně jeden rok
Nad 24 let do 28 let	Nejméně dva roky
Nad 28 let do 34 let	Nejméně pět let
Nad 34 let do 40 let	Nejméně osm let
Nad 40 let do 45 let	Nejméně deset let
Nad 45 let	Nejméně patnáct let

Zdroj¹⁴⁰

Druhy invalidního důchodu

Slovenská právní úprava upravuje dva typy invalidního důchodu, které se liší rozsahem míry poklesu pracovní schopnosti v procentech:

- pokles pracovní schopnosti více jak o 40 %, avšak méně než o 70 %,
- pokles pracovní schopnosti o více jak 70 %,

V případě, že je pokles pracovní schopnosti menší než 40 %, nejedná se o invaliditu.¹⁴¹

¹³⁹ GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012, s. 64. ISBN 978-80-8084-894-1.

¹⁴⁰ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

¹⁴¹ GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012, s. 65. ISBN 978-80-8084-894-1.

Souběh pracovního příjmu a invalidního důchodu

Osoby pobírající invalidní důchod mohou vykonávat samostatnou výdělečnou činnost či zaměstnání. V současné době není omezen počet hodin, které mohou odpracovat, ani výše výdělku. Omezující je pouze zdravotní stav pojištěnce. Ovšem v některých případech je výkon práce lékařem posudkové komise doporučován jako druh terapie, a to především u psychických onemocnění.

4.3.3 VDOVSKÝ A VDOVECKÝ DŮCHOD

Vdovský nebo vdovecký důchod je důchodová dávka, která je poskytována ze starobního nebo invalidního pojištění. Zákonem č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení došlo v roce 2004 ke sjednocení podmínek nároku na vdovský a vdovecký důchod. U obou typů důchodů platí rovné podmínky při vzniku nároku, trvání a zániku důchodu a určení výše obou důchodů.¹⁴²

Hlavním cílem vdovského a vdoveckého důchodu je kompenzovat ztrátu příjmu druhého z manželů a přispět tak vdově či vdovci k vyrovnání životní úrovně bezprostředně po smrti manžela či manželky. Nárok na tento důchod má manželka nebo manžel z důvodu úmrtí druhého z manželů. Nárok na vdovský/vdovecký důchod má vdova/vdovec po manželovi/manželce, který/á byl/a:

- ke dni smrti poživitelem/poživatelkou starobního důchodu, invalidního důchodu nebo měl/a nárok na předčasný starobní důchod, nebo
- ke dni smrti splnil/a podmínky nároku na přiznání starobního důchodu nebo získal/a potřebný počet let důchodového pojištění pro nárok na invalidní důchod, nebo
- zemřel/a následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.¹⁴³

Nárok na vdovský a vdovecký důchod vzniká dnem smrti druhého z manželů. Nárok na jeho pobírání je omezen na dobu jednoho roku od smrti manžela či manželky. Při

¹⁴² GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012, s. 66. ISBN 978-80-8084-894-1.

¹⁴³ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

splnění zákonem stanovených podmínek je možné tuto dobu prodloužit. Tyto podmínky upravuje zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení. Nárok na vdovský či vdovecký důchod zaniká uzavřením nového sňatku nebo dnem právoplatného rozhodnutí soudu, dle kterého vdova nebo vdovec úmyslným trestným činem způsobil/a smrt druhého z manželů.¹⁴⁴ Výše vdovského a vdoveckého důchodu činí 60 % výše starobního důchodu, invalidního důchodu nebo předčasného starobního důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době své smrti.¹⁴⁵

4.3.4 SIROTČÍ DŮCHOD

Sirotčí důchod je důchodová dávka, která je poskytována ze starobního nebo invalidního pojištění. Účelem sirotčího důchodu je částečně zabezpečit sirotkův příjem v případě úmrtí rodiče nebo osvojitele.¹⁴⁶ Nezaopatřené dítě nemá nárok na sirotčí důchod po pěstounovi nebo jeho manželovi. Nárok na sirotčí důchod vznikne nezaopatřenému dítěti v případě, že zemřelý rodič nebo osvojitel ke dni smrti:

- byl poživitelem starobního důchodu, předčasného starobního důchodu nebo invalidního důchodu, nebo
- splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod, nebo
- zemřel následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání.¹⁴⁷

Nárok na sirotčí důchod vzniká dnem smrti rodiče nebo osvojitele. V případě úmrtí obou rodičů, vzniká osiřelému dítěti nárok na sirotčí důchod po obou rodičích v plné výši, a to za splnění výše uvedených podmínek u obou rodičů. Nárok na sirotčí důchod

¹⁴⁴ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z:

http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

¹⁴⁵ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 172. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹⁴⁶ GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012, s. 68. ISBN 978-80-8084-894-1.

¹⁴⁷ Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, částka 200, s. 3550-3703. Dostupné z:

http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

zaniká dovršením věku 26 let nebo dnem právoplatného rozhodnutí soudu, dle kterého nezaopatřené dítě úmyslně způsobilo smrt rodiče nebo osvojitele.¹⁴⁸

Výše sirotčího důchodu činí 40 % výše starobního důchodu, invalidního důchodu nebo předčasného starobního důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době své smrti.¹⁴⁹

4.4 PILÍŘE DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

Důchodový systém Slovenské republiky byl do roku 2003 velmi podobný důchodovému systému České republiky. Původní systém se skládal z povinného průběžného systému, kdy základem bylo povinné pojištění občanů a dnešního třetího pilíře, ve kterém si jedinec mohl dobrovolně sám spořit své finanční prostředky na dobu odchodu do důchodu. Tento systém bylo nutné změnit, a to především z důvodu demografických prognóz (snižování počtu aktivních obyvatel a stárnutí obyvatelstva).¹⁵⁰ Proto došlo mezi roky 2004 – 2005 k významné reformě důchodového systému, kdy byl zaveden systém, který je postaven na třech samostatných pilířích.

Byly přijaty také důležité zákony, mezi které patří zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, upravující první pilíř, který je uskutečňován a garantován státem. Dále byl přijat zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, který upravuje druhý pilíř důchodového systému. Třetí pilíř je upravován zákonem č. 650/2004 Z. z. o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Současný systém tedy vychází z třípilířového modelu, který je velmi oblíbený v západoevropských státech.¹⁵¹

¹⁴⁸ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Sirotký dôchodok* [online]. [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/sirotsky-dochodok/1291s>

¹⁴⁹ MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 176. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹⁵⁰ GOLIAŠ, P. *Zmeny v dôchodkovom systéme na Slovensku 2000 - 2010* [online]. © 2011 [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: www.ineko.sk/file_download/623

¹⁵¹ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 82. ISBN 80-89085-62-8.

4.4.1 PRVNÍ PILÍŘ

Prvním a základním pilířem je důchodové pojištění, které je dávkově definované a založené na mezigenerační solidaritě, kdy ekonomicky aktivní obyvatelstvo přispívá odváděním části svých příjmů na důchody ekonomicky neaktivních obyvatel. Odvody aktivních pojištěnců jsou okamžitě vypláceny dnešním pobíratelům důchodů. Jedná se také o průběžně financovaný systém, kdy je každý měsíc odváděno pojištění z příjmu pojištěnce. Systém je jednotný a univerzální, takže pro všechny občany republiky platí stejná pravidla. Jedná se také o dynamický systém, který je vyjadřován například pravidelnou valorizací důchodů. Stát garantuje, že po poctivém placení důchodového pojištění má pojištěnec, při splnění podmínek, nárok na výplatu důchodu ve stanovené výši. Tento pilíř je povinný pro všechny ekonomicky aktivní občany Slovenské republiky a taktéž pro cizince pracující na území Slovenské republiky.¹⁵² Vykonavatelem prvního pilíře je Sociální pojišťovna. Cílem výplaty dávek z prvního pilíře je náhrada příjmů pojištěnců pro případ stáří, invalidity nebo úmrtí živitele.

Výše pojištění je závislá na účasti občana ve druhém pilíři důchodového systému. V případě, že je občan účasten pouze prvního pilíře, odvádí 18 % ze své hrubé mzdy. V případě, že je občan účastníkem i druhého pilíře, odvádí 14 % do prvního pilíře spravovaného Sociální pojišťovnou a 4 % do druhého pilíře spravovaného vybranou důchodovou společností. Od roku 2017 se však poměr mění každoročně ve prospěch druhého pilíře, a to o 0,25 %.¹⁵³

Z prvního pilíře jsou poskytovány tyto důchody:

- starobní,
- invalidní,
- vdovský,
- vdovecký,
- sirotčí.

¹⁵² MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 131-132. ISBN 978-80-7380-212-7.

¹⁵³ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *II. pilier – starobné dôchodkové sporenie* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

Nárok pro přiznání důchodů, potřebnou dobu pojištění a další informace upravuje kapitola č. 4.1 – 4.3.

4.4.2 DRUHÝ PILÍŘ

Druhý pilíř se nazývá starobní důchodové spoření a je součástí slovenského důchodového systému od roku 2005.¹⁵⁴ Účelem tohoto pilíře je spolu s prvním pilířem zabezpečit občana pro případ stáří nebo pozůstalé v případě úmrtí spořitele. Má za úkol motivovat občany k tomu, aby se podíleli na zabezpečení pro případ stáří či ztráty živitele, namísto spoléhání se na průběžný systém. Výše dávky z druhého pilíře závisí na výši zaplacených příspěvků a jejich zhodnocení. Spořitel odvádí část své mzdy důchodové správcovské společnosti, která dle spořitelem vybrané strategie finanční prostředky zhodnocuje. V současné době na Slovensku působí šest důchodových správcovských společností.¹⁵⁵ Každá společnost spravuje povinně dva typy fondů:

- dluhopisový garantovaný důchodový fond,
- akciový negarantovaný důchodový fond.

Investice v prvním uvedeném fondu jsou realizovány především do dluhopisů a peněžních investic. Tento fond je méně rizikový a je spíše pro spořitele, kteří brzy dosáhnou důchodového věku. Druhý fond investuje peníze především do akcií a cenných papírů. Tento fond je rizikovější, s předpokladem vyššího výnosu. Některé společnosti nabízejí také indexové a smíšené fondy.¹⁵⁶

Vstup do druhého pilíře je pro osoby mladší 35 let dobrovolný, ovšem když do tohoto pilíře osoby vstoupí, stává se pro ně povinný a výstup není možný.

Příspěvky vybírá Sociální pojišťovna, která je následně postoupí důchodové správcovské společnosti, která je v podobě důchodových jednotek připíše na osobní důchodové účty spořitelů v důchodových fondech. Od roku 2017 se sazba povinných

¹⁵⁴ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 83. ISBN 80-89085-62-8.

¹⁵⁵ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *II. pilier – starobné dôchodkové sporenie* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

¹⁵⁶ ALLIANZ – SLOVENSKÁ DŮCHODKOVÁ SPRÁVCOVSKÁ SPOLOČNOSŤ, a . s. *Ako si vybrať dôchodkový fond v 2. pilieri* [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.asdss.sk/4030>

příspěvků každoročně zvyšuje o 0,25 %, takže v roce 2018 činí 4,5 % z hrubé mzdy. Povinné zvyšování příspěvků skončí v roce 2024, kdy dosáhnou úrovně 6 % z hrubé mzdy. Naproti tomu výše odvodů do prvního pilíře se bude v daném období adekvátně snižovat tak, aby suma odvodů do prvního a druhého pilíře dosahovala v součtu výše 18 %.¹⁵⁷

Z druhého pilíře se vyplácí následující důchody:

- starobní důchod,
- předčasný starobní důchod,
- vdovský a vdovecký důchod,
- sirotčí důchod.¹⁵⁸

4.4.3 TŘETÍ PILÍŘ

Třetí pilíř je nazýván doplňkové důchodové spoření. Jedná se o dobrovolné spoření peněžních prostředků spořitele pro zabezpečení dostatečného příjmu ve stáří. Tento systém je podporován státem, možnost přispívat mají i zaměstnavatelé.¹⁵⁹

Účastníky mohou být nejen zaměstnanci, kteří podepsali účastnickou smlouvu s doplňkovou důchodovou společností, ale také každá fyzická osoba, která dovršila 18 let věku a uzavřela účastnickou smlouvu.¹⁶⁰

Účelem doplňkového důchodového spoření je umožnit zaměstnanci nebo jiné fyzické osobě získat pravidelný doplňkový důchodový příjem pro případ, že by v jejich životě nastala nová sociální situace. Doplňkové důchodové spoření má za cíl zajistit spořiteli doplňkový důchodový příjem ve stáří nebo v případě, že spořiteli skončí výkon rizikové práce. Riziková práce je práce, která je zařazena do 3. nebo 4. kategorie rizika,

¹⁵⁷ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

II. pilier – starobné dôchodkové sporenie [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006, s. 83. ISBN 80-89085-62-8.

¹⁶⁰ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *III.*

pilier – doplnkové dôchodkové sporenie [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/iii-pilier-doplnkove-dochodkove-sporenie/>

profese tanečníka v divadle a souboru nebo umělce hrajícího na dechový nástroj. Podmínkou však je uzavření účastnické smlouvy mezi doplňkovou důchodovou společností a zaměstnavatelem nebo fyzickou osobou. Výše měsíčních příspěvků účastníka na doplňkové důchodové spoření je předem stanovena v účastnické smlouvě. Zaměstnavatel, který zaměstnává zaměstnance vykonávající rizikové práce, je povinen uzavřít zaměstnavatelskou smlouvu. V takovémto případě je výše příspěvků nejméně 2 % z hrubé mzdy zaměstnance. Ostatní zaměstnavatelé nejsou povinni zaměstnavatelskou smlouvu uzavřít, jedná se pouze o dobrovolný a nepovinný benefit pro zaměstnance. Výše měsíčních příspěvků zaměstnavatele je předem stanovena v zaměstnavatelské smlouvě.¹⁶¹

Účastníkům, kteří uzavřeli účastnickou smlouvu od 1. 1. 2014, se vyplácejí následující dávky:

- doplňkový starobní důchod ve formě doživotního nebo dočasného doplňkového starobního důchodu,
- doplňkový výsluhový důchod ve formě doživotního nebo dočasného doplňkového starobního důchodu,
- jednorázové vyrovnání,
- předčasný výběr.¹⁶²

Účastníkům, kteří uzavřeli účastnickou smlouvu do 31. 12. 2013, se vyplácejí následující dávky:

- doplňkový starobní důchod ve formě doživotního nebo dočasného doplňkového starobního důchodu,
- doplňkový výsluhový důchod ve formě doživotního nebo dočasného doplňkového starobního důchodu,
- jednorázové vyrovnání,
- odstupné.¹⁶³

¹⁶¹ MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VECÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

III. pilier – doplnkové dôchodkové sporenie [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z:

<https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/iii-pilier-doplnkove-dochodkove-sporenie/>

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 KOMPARACE DŮCHODOVÉHO SYSTÉMU ČESKÉ REPUBLIKY A SLOVENSKÉ REPUBLIKY

Důchodové pojištění

K 30. 9. 2017 žije v České republice 10 597 473 obyvatel.¹⁶⁴ V současnosti pobírá důchodové dávky 2 882 415 osob, což je jedna čtvrtina celkového počtu obyvatel naší republiky.¹⁶⁵ K tomuto datu má Slovenská republika 5 441 899 obyvatel a celkový počet vyplácených důchodů je 1 391 010.¹⁶⁶ Počet obyvatel je v České republice jednou takový, než je na Slovensku. Stejně tak je to u počtu vyplácených důchodů. Oba státy jsou si velice podobné, v tomto ohledu mezi nimi nejsou významné rozdíly.

Oba státy z důvodu demografického vývoje a nedostatku finančních prostředků postupně navyšují věkovou hranici pro odchod do důchodu. Demografický vývoj populace jasně ukazuje, že dochází ke stárnutí obyvatelstva. To nutí státy k zamyšlení se nad otázkou nastavení penzijních systémů tak, aby byly dlouhodobě udržitelné, byly zajištěny příjmy na přerozdělení důchodových dávek a zároveň, aby nedocházelo k velkému daňovému zatížení ekonomicky aktivního obyvatelstva.¹⁶⁷ Skutečnost, že obyvatelstvo obou států stárne, dokazují demografické pyramidy populace. V České republice je porovnáván podíl populace v roce 2008 a 2050. Na Slovensku je tento rozdíl porovnáván v roce 2015 a 2050.

¹⁶⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistiky: Obyvatelstvo* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

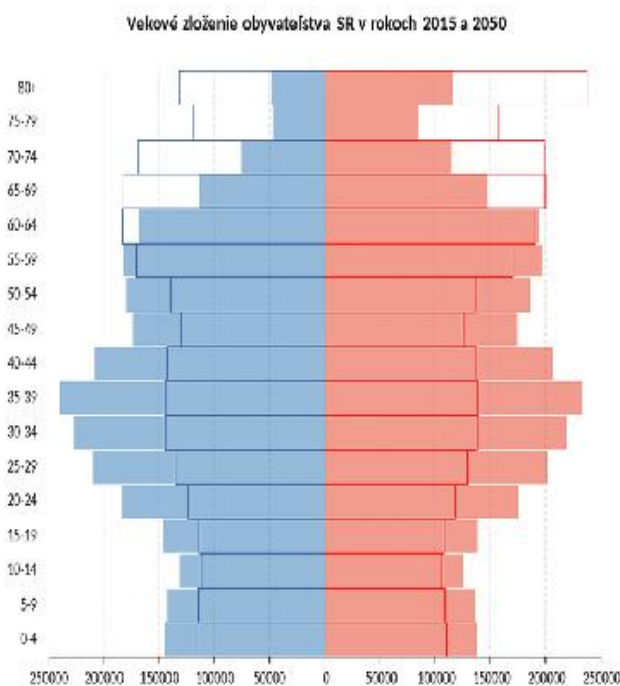
¹⁶⁵ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Důchodci v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/3327D9E9-1CFB-4D0C-A620-686DB5C5DEA9/0/Duchodci_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁶⁶ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Počet vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>

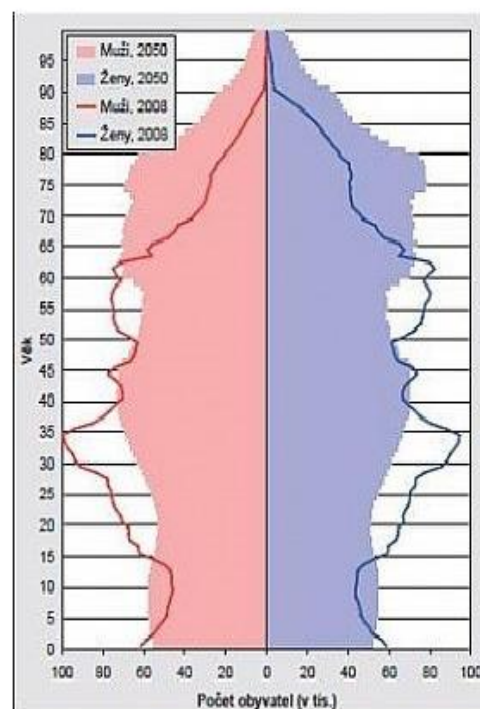
¹⁶⁷ LOUŽEK, M. *Důchodová reforma*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014, s. 22. ISBN 978-80-246-2612-3.

Obrázek 2: Prognóza demografického vývoje v České a Slovenské republice

Věkové složení v SR

Věkové složení v ČR

Zdroj^{168, 169}

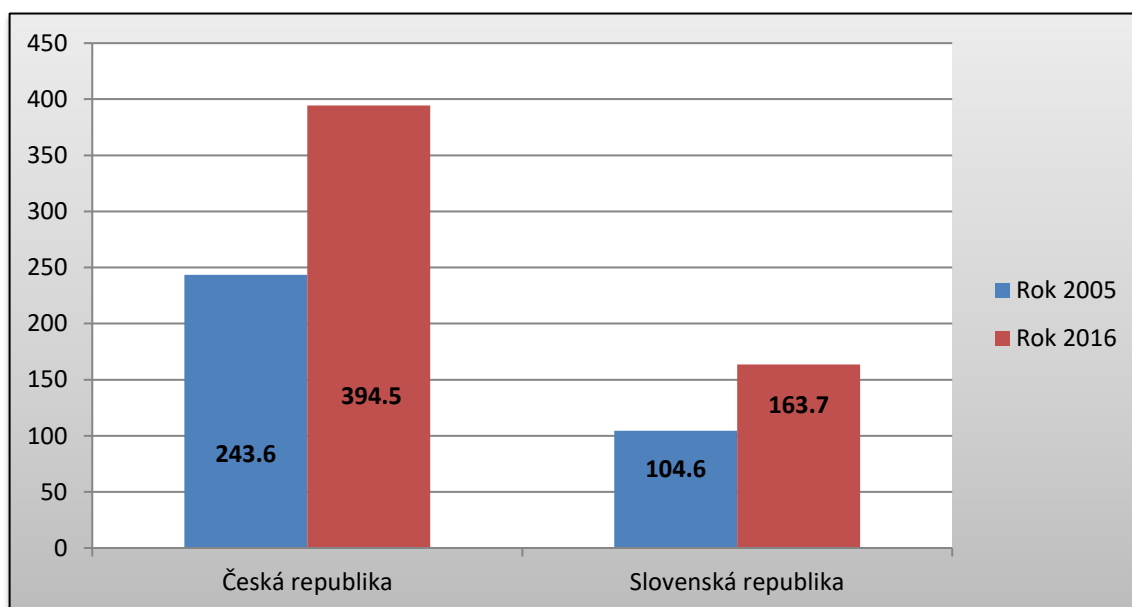
V obou státech v roce 2008 a 2015 převládá ekonomicky aktivní obyvatelstvo. V roce 2050 tomu tak již nebude. Je zde prognóza, že dojde k rapidnímu nárůstu obyvatel nad 60 a 65 let. Ekonomicky aktivního obyvatelstva bude čím dál méně, budou převládat občané v důchodovém věku, dojde ke stárnutí populace a sníží se počet narozených dětí. Hlavní příčinou prodlužování délky života je rozvoj medicíny. Lékařská věda je kvalitnější a dostupnější. Tím dochází také k tomu, že roste průměrná

¹⁶⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Populační prognóza ČR do roku 2050* [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538390/4025rra.pdf/9142790b-9517-463c-860b-8fc78897f30d?version=1.0>

¹⁶⁹ AKTUALITY. SK. *Aká bude populácia Slovenska o 30 rokov? Slobodná, bezdetná a stará* [online]. © 15. 9. 2015 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/304076/aka-bude-populacia-slovenska-o-30-rokov-slobodna-bezdetna-a-stara/>

doba pobírání důchodu a také rostou náklady na vyplacené důchody, což dokazuje Graf 1. Částky se každý rok zvyšují o miliardy Kč v obou státech, a to především z důvodu pravidelné valorizace důchodů a značnému nárůstu osob, které pobírají důchod. Za posledních 11 let se náklady na důchody v České republice zvýšily o více než 150 miliard Kč. Na Slovensku došlo k nárůstu výdajů na výplaty důchodů o více než 59 miliard Kč. Proto je velmi důležité, aby stát apeloval na své občany a vedl je k tomu, aby si sami spořili finanční prostředky pro získání pravidelného doplňkového důchodového příjmu pro případ, že by v jejich životě nastala nová sociální situace.

Graf 1: Výdaje na vyplacené důchody (v mld. Kč)

Zdroj^{170, 171}

¹⁷⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vybrané údaje o sociálním zabezpečení – 2015* [online]. © 10. 11. 2016 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/34280637/19002916k1.pdf/76f3c5b8-8930-4eca-b8c9-6ec0eafac3e?version=1.1>

¹⁷¹ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Kumulatívne výdavky na dôchodkové dávky* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/kumulativne-vydavky-na-dochodkove-davky/1645s>

Následné přepočty měn jsou stanoveny kurzem k 5. 2. 2018.

Starobní důchod

Podmínky pro získání starobního důchodu jsou v České republice a Slovenské republice téměř totožné, liší se ovšem v potřebném počtu let. První podmínkou je získání potřebné doby pojištění, která se v České republice od roku 2009 postupně prodlužuje z 25 let na 35 let, a to v závislosti na kalendářním roce dosažení důchodového věku. Na Slovensku je stanovena potřebná doba pojištění v délce nejméně 15 let. Druhou podmínkou je dosažení důchodového věku. V obou státech se postupně prodlužuje věk pro odchod do starobního důchodu. K 1. 1. 2018 je v České republice důchodový věk stanoven dovršením 65 let věku u mužů i žen. Slovensko sjednotilo tento věk pro muže i ženy na 62 let. Důchodový věk v České republice je tedy vyšší než na Slovensku, stejně je to u potřebné doby pojištění.

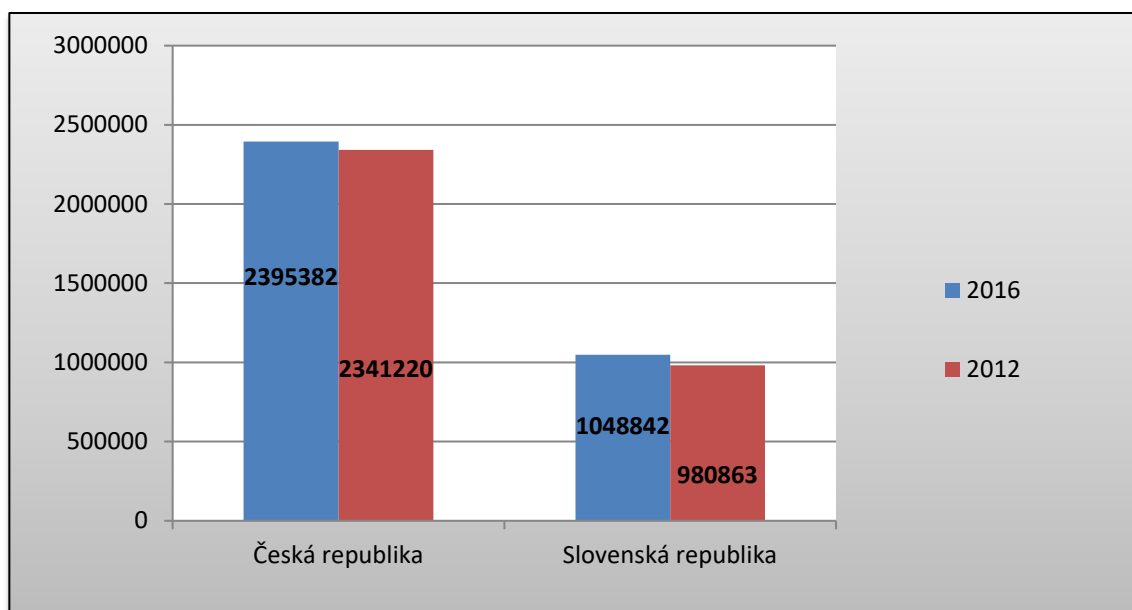
Také u předčasného starobního důchodu je rozdíl. V České republice mohou jít občané do předčasného starobního důchodu v případě, že mají splněné veškeré stanovené podmínky, a to o 3 roky dříve, popřípadě o 5 let dříve. Občan Slovenské republiky může zažádat o předčasný starobní důchod o 2 roky dříve, ovšem řádný starobní důchod vzniká dovršením 62 let. Takže věk, ve kterém mohou jít občané obou států do předčasného starobního důchodu, si je roven v případě, že občané v České republice půjdou o pět let dříve.

Další odlišnost je ve výpočtu výše důchodu. V České republice se výše důchodu skládá z procentní výměry a základní výměry. Základní výměra je pevně stanovena a její výše je 9 % průměrné měsíční mzdy. V roce 2018 je to 2.700,- Kč měsíčně. Procentní výměra vždy tvoří určité procento výpočtového základu měsíčně. Výše procentní výměry obecného starobního důchodu činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na tento důchod 1,5 % výpočtového základu měsíčně. Slovenské důchody se vypočítají pomocí tří základních údajů. Jedná se o osobní mzdový bod, což je průměrný výdělek v poměru k průměrné mzdě. Druhým údajem je součet období důchodového pojištění ke dni vzniku nároku na důchod. Třetí údaj je aktuální důchodová hodnota. K 30. 9. 2017 je průměrná výše starobního důchodu

v České republice 11.828,- Kč¹⁷², na Slovensku je to 427,8 eur (10.793,- Kč).¹⁷³ Z toho plyne, že penzisté v České republice jsou na tom finančně lépe, než penzisté na Slovensku.

Graf 2 znázorňuje počty vyplacených starobních důchodů v České a Slovenské republice k 31. 12. 2012 a k 31. 12. 2016. Je zde znát patrný nárůst osob pobírajících starobní důchod.

Graf 2: Počty vyplacených starobních důchodů v roce 2012 a 2016

Zdroj^{174, 175}

¹⁷² ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Průměrná výše sólo důchodů v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁷³ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Priemerná výška vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/646/1614s>

¹⁷⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Důchodci v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/3327D9E9-1CFB-4D0C-A620-686DB5C5DEA9/0/Duchodci_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁷⁵ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Počet vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>

Invalidní důchod

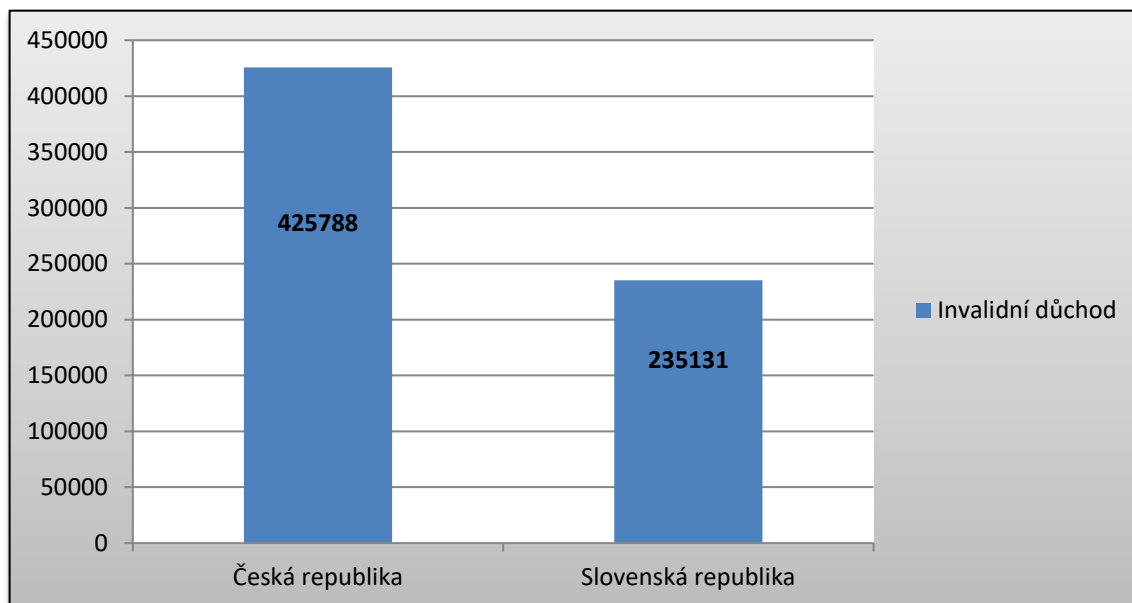
V České republice se rozlišují tři typy invalidních důchodů, a to dle míry poklesu pracovní schopnosti občanů. První stupeň nám značí míru poklesu pracovní schopnosti v rozmezí 35 - 49 %. K 31. 12. 2017 byla průměrná výše invalidního důchodu v prvním stupni 6.016,- Kč. Druhý stupeň invalidního důchodu znamená, že míra poklesu pracovní schopnosti je v rozmezí 50 - 69 %. Průměrná výše invalidního důchodu druhého stupně je 6.932,- Kč. Invalidní důchod třetího stupně nám značí, že pojištěnci poklesla míra pracovní schopnosti o více jak 70 %. Průměrná výše invalidního důchodu třetího stupně činí 10.661,- Kč.¹⁷⁶ Slovenská republika rozlišuje dva typy invalidních důchodů, a to dle míry poklesu pracovní schopnosti. První typ invalidního důchodu značí, že míra poklesu pracovní schopnosti je v rozmezí 40 – 70 %. Druhý typ invalidního důchodu značí, že míra poklesu pracovní schopnosti je nad 70 %. K 31. 9. 2017 činí průměrná výše invalidního důchodu občana, který patří do první skupiny invalidního důchodu, 200,3 eur (5.054,- Kč). Průměrná výše invalidního důchodu občana, který patří do druhé skupiny, činí 360,2 eur (9.089,- Kč).¹⁷⁷ Zásadní rozdíl je v tom, že Česká republika má tři stupně invalidního důchodu, Slovenská republika pouze dva. Oba státy se řídí mírou poklesu pracovní schopnosti občanů. Průměrná výše invalidních důchodů je opět na lepší úrovni v České republice.

Graf 3 znázorňuje počty vyplacených invalidních důchodů v České republice a Slovenské republice k 31. 12. 2016. Z grafu je zřejmé, že se vyplácí mnohem méně tohoto typu důchodu na Slovensku. Opět je nutné podotknout, že je počet obyvatel České republiky jednou takový, než počet obyvatel Slovenské republiky. Při tomto srovnání jsou si počty vyplacených invalidních důchodů téměř rovny.

¹⁷⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Průměrná výše sólo důchodů v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁷⁷ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Priemerná výška vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/646/1614s>

Graf 3: Počty vyplacených invalidních důchodů v roce 2016

Zdroj^{178, 179}

Vdovský a vdovecký důchod

Definice, podmínky nároku na tento druh důchodu a délka výplaty se v obou státech téměř neliší. Vdovský a vdovecký důchod se vyplácí po dobu jednoho roku, při splnění zákonem stanovených podmínek i déle. Tyto podmínky se v obou státech liší. Odlišnost je také ve výši a výpočtu tohoto důchodu. V České republice se vdovský a vdovecký důchod vypočítává ze dvou složek, a to z procentní výměry a základní výměry. Základní výměra je pevně stanovena a její výše je 9 % průměrné měsíční mzdy, v roce 2018 je to 2.700,- Kč měsíčně. Procentní výměra činí 50 % procentní výměry starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl zemřelý v době své smrti nárok. Na Slovensku činí suma vdovského nebo vdoveckého důchodu 60 % ze starobního, invalidního nebo předčasného starobního důchodu, na který měl nebo by měl zemřelý nárok v době své smrti.

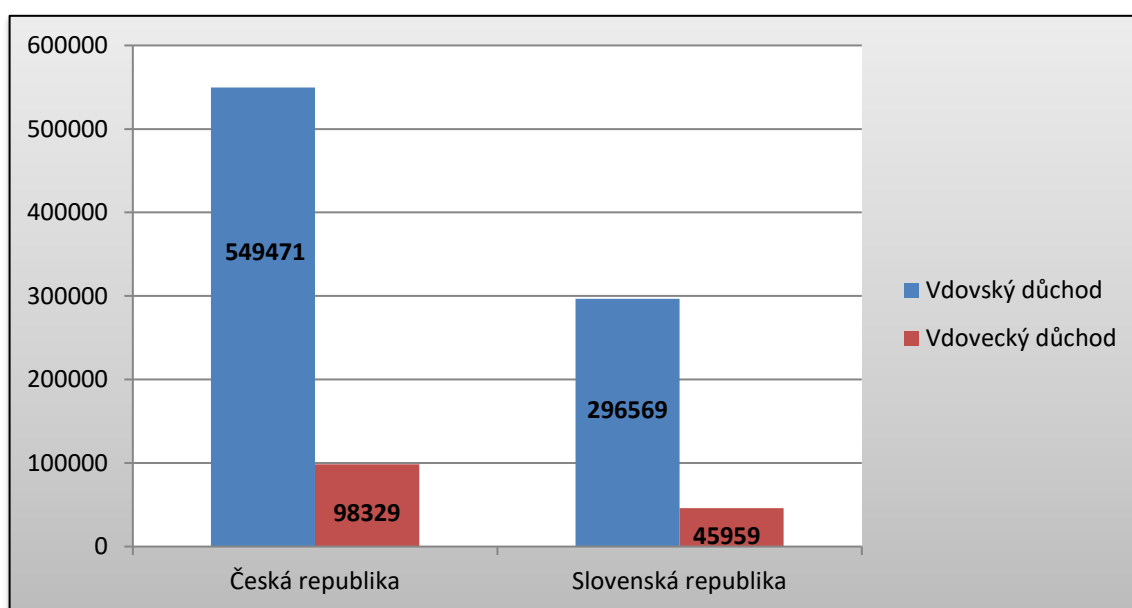
¹⁷⁸ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Důchodci v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/3327D9E9-1CFB-4D0C-A620-686DB5C5DEA9/0/Duchodci_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁷⁹ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Počet vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>

K 30. 9. 2017 činil v České republice průměrný vdovský důchod 7.686,- Kč, průměrný vdovecký důchod byl 6.794,- Kč.¹⁸⁰ Na Slovensku byla k tomuto datu průměrná výše vdovského důchodu 249,9 eur (6.297,-Kč), průměrná výše vdoveckého důchodu činila 195,3 eur (4.923,- Kč).¹⁸¹ Průměrná výše obou důchodů je velmi odlišná. V České republice jsou oba typy pozůstalostních důchodů vyšší, než na Slovensku.

Graf 4 znázorňuje počty vyplacených vdovských a vdoveckých důchodů v České republice a Slovenské republice k 31. 12. 2016. Z grafu je zřejmé, že se vyplácí mnohem méně vdovských i vdoveckých důchodů na Slovensku. Počet obyvatel České republiky je ale jednou tak vyšší, než počet obyvatel Slovenské republiky. Při tomto srovnání jsou si počty vdovských a vdoveckých důchodů téměř rovny.

Graf 4: Počty vyplacených vdovských a vdoveckých důchodů v roce 2016

Zdroj^{182, 183}

¹⁸⁰ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Průměrná výše sólo důchodů v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁸¹ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Priemerná výška vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/646/1614s>

¹⁸² ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Důchodci v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/3327D9E9-1CFB-4D0C-A620-686DB5C5DEA9/0/Duchodci_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁸³ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Počet vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>

Sirotčí důchod

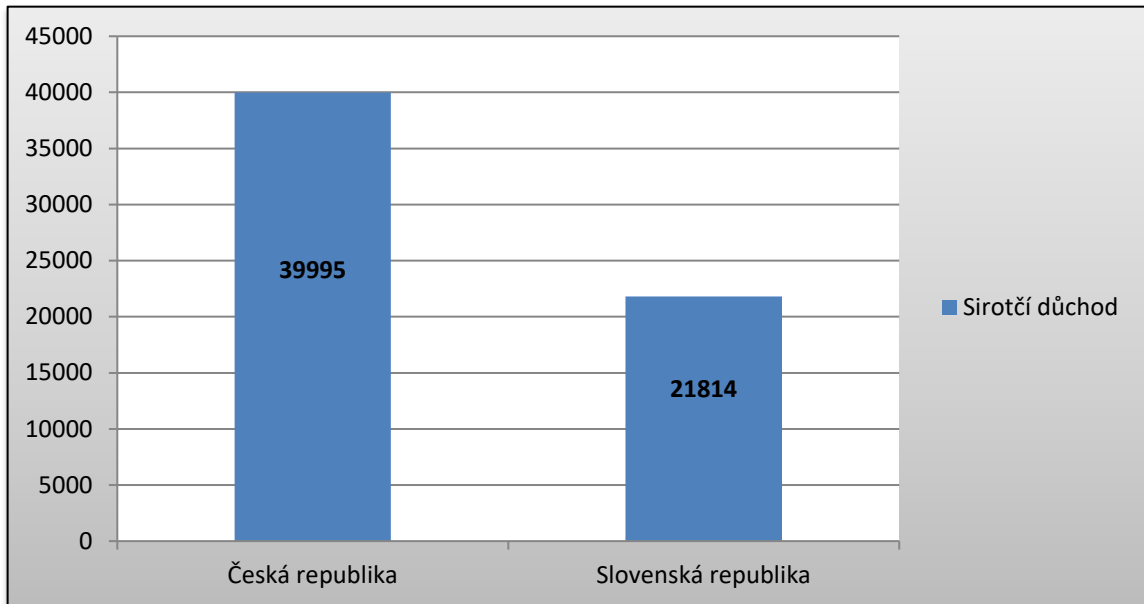
Účel sirotčího důchodu a podmínky pro jeho nárok jsou v obou zemích totožné. Rozdíl je ve výši a výpočtu tohoto důchodu. V České republice se sirotčí důchod vypočítává ze dvou složek, a to z procentní výměry a základní výměry. Základní výměra je 9 % průměrné měsíční mzdy, v roce 2018 je to 2.700,- Kč měsíčně. Procentní výměra činí 40 % procentní výměry starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu III. stupně, na který měl nebo by měl zemřelý v době své smrti nárok. Na Slovensku výše sirotčího důchodu činí 40 % výše starobního důchodu, invalidního důchodu nebo předčasného starobního důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době své smrti. K 30. 9. 2017 činil v České republice průměrný sirotčí důchod 6.035,- Kč.¹⁸⁴ Na Slovensku byla k tomuto datu průměrná výše sirotčího důchodu 128,7 eur (3.243,- Kč).¹⁸⁵ Průměrná výše sirotčích důchodů je v České republice mnohem vyšší, než na Slovensku.

Graf 5 znázorňuje počty vyplacených sirotčích důchodů v České republice a Slovenské republice k 31. 12. 2016. Z grafu je zřejmé, že se vyplácí mnohem méně sirotčích důchodů na Slovensku. Opět je nutné zmínit, že počet obyvatel České republiky je jednou tak vyšší, než počet obyvatel Slovenské republiky. Při tomto srovnání jsou si počty sirotčích důchodů téměř rovny.

¹⁸⁴ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Průměrná výše sólo důchodů v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁸⁵ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Priemerná výška vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/646/1614s>

Graf 5: Počty vyplacených sirotčích důchodů v roce 2016

Zdroj^{186, 187}

Pilíře důchodového pojištění

V České republice byl třípilířový systém původně zaveden k 1. 1. 2013, ovšem po téměř třech letech byl tento systém ukončen. Došlo ke zrušení druhého pilíře, o který občané České republiky nejevili velký zájem. Nyní stojí důchodový systém v České republice na dvou pilířích, kdy jediná možnost, jak si soukromě spořit na důchod, je využít doplňkové důchodové spoření. Slovenská republika zavedla třípilířový systém v roce 2005. Třípilířový důchodový systém je ve většině států využíván zejména proto, že důchody vyplacené pouze ze základního důchodového pojištění nebudou pro budoucí generace dostačující, vzhledem k současné demografické situaci. Druhý a třetí pilíř apelují na obyvatelstvo, aby nezapomínalo na potřebu zajištění se na stáří také z vlastních zdrojů.

¹⁸⁶ ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Důchodci v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/3327D9E9-1CFB-4D0C-A620-686DB5C5DEA9/0/Duchodci_v_CR_v_casove_rade.pdf

¹⁸⁷ SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Počet vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>

První pilíř

Základní principy důchodového pojištění České republiky a Slovenské republiky jsou totožné. V obou státech představuje první pilíř základní důchodové pojištění. Základní důchodové pojištění je povinné pro všechny ekonomicky aktivní obyvatele, je založené na principu sociální solidarity, kdy ekonomicky aktivní obyvatelstvo přispívá odváděním části svých příjmů na důchody ekonomicky neaktivnímu obyvatelstvu. Oba systémy mají jednotnou právní úpravu, kdy práva a povinnosti spojené s důchodovým pojištěním jsou platné pro všechny osoby. Důchodové systémy jsou dynamické, každý rok prochází pravidelnými úpravami, jako je valorizace důchodů. Základní důchodové pojištění je garantováno státem. Právo na přiznání důchodu vzniká všem, kteří splní zákonem stanovené podmínky. Rozdílnost v tomto pilíři je mezi jednotlivými dávkami, což je podrobněji popsáno výše.

Druhý pilíř

Druhý pilíř se shodně v obou státech nazývá důchodové spoření. Druhý pilíř byl v České republice zaveden k 1. 1. 2013, avšak k 31. 12. 2015 byl zrušen, a to z důvodu malého zájmu občanů. Druhý pilíř nebyl pro občany České republiky povinný, ovšem když do něj občan vstoupil, nebyla možnost vystoupení. Možnost vstoupit do druhého pilíře měla osoba starší 18 let, nejpozději však do konce roku, ve kterém dovršila 35 let věku. Osoby starší 35 let mohli vstoupit do tohoto pilíře pouze od 1. 1. 2013 do 30. 6. 2013. Nárok na výplatu finanční částky měl občan až v případě nároku na důchod z prvního pilíře. Ve Slovenském důchodovém systému tvoří druhý pilíř, spolu s prvním a třetím pilířem, základní systém důchodového zabezpečení. Účast ve druhém pilíři je povinná pro osoby starší 35 let. Osoby mladší 35 let mohou do tohoto pilíře vstoupit dobrovolně, ale vystoupit již nemohou. Rozdílné je především to, že v České republice byl druhý pilíř nepovinný, na Slovensku po určité věkové kategorii povinný. V obou státech nebyla možnost vystoupení z tohoto pilíře.

V České republice se do fondů odváděla stanovená procentní výměra z platu. Tato částka se měla ve speciálně založených fondech zúročit. Lidé si mohli vybrat z šesti penzijních společností. Také byla možnost výběru z investiční strategie, do které chtěli

občané investovat peníze. Odvod do druhého pilíře činil 5 % z vyměřovacího základu (hrubé mzdy). Zapojením do druhého pilíře docházelo ke snížení sazby v prvním pilíři, a to z 28 % na 25 %, protože 3 % byla převedena na důchodové spoření. Navíc občan ještě přispěl 2 % ze své hrubé mzdy. Ve druhém pilíři slovenského důchodového systému je taktéž možnost vybrat si z šesti penzijních společností a také je možný výběr z několika různých strategií, do kterých bude účastník své finanční prostředky investovat. Odvod pojištění do druhého pilíře se ve Slovenské republice značně liší od pojištění, které bylo placeno do druhého pilíře v České republice. Od roku 2017 se sazba povinných příspěvků každoročně zvyšuje o 0,25 %, takže v roce 2018 činí 4,5 % z hrubé mzdy. Povinné zvyšování příspěvků skončí v roce 2024, kdy dosáhnou úrovně 6 % z hrubé mzdy. Naproti tomu výše odvodů do prvního pilíře se bude v daném období adekvátně snižovat tak, aby suma odvodů do prvního a druhého pilíře dosahovala v součtu výše 18 %.

Třetí pilíř

Účast ve třetím pilíři je v České republice dobrovolná a může do něj vstoupit i osoba mladší 18 let. Stejně tak je umožněno dřívější vystoupení z tohoto pilíře, než uplyne stanovená doba, čímž ovšem občan ztrácí některé benefity. Účastníkem doplňkového důchodového spoření na Slovensku je osoba starší 18 let, která uzavřela účastnickou smlouvu s doplňkovou penzijní společností. Spoření je zcela dobrovolného charakteru (výjimku tvoří zaměstnanci rizikových povolání, ty mají toto spoření povinné).

V České republice jsou dva typy fondů – transformované a účastnické, které se dále dělí na další fondy. Finanční prostředky jsou spravovány penzijními společnostmi. Na Slovensku jsou taktéž dva typy fondů – výplatní doplňkový důchodový fond a příspěvkový doplňkový důchodový fond. Finanční prostředky účastníků jsou spravovány doplňkovými penzijními společnostmi.

Značná odlišnost obou států je v rozdílných příspěvcích a benefitech, které z doplňkového důchodového spoření plynou. Další rozdílnost je také v možnostech výplaty dávek z tohoto pilíře.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo porovnat důchodové systémy České republiky a Slovenské republiky, a to včetně jednotlivých důchodových pilířů, analyzovat důchodové systémy obou států, provést jejich komparaci, nalézt podobnosti a rozdíly a závěrem navrhnout zajímavý či přínosný podnět pro reformu penzijního systému v České republice.

Důchodový systém České republiky a Slovenské republiky se v minulosti, vzhledem ke společné historii, tradicím a dlouhodobému fungování společného státu, příliš nelišil. Do roku 1992 tyto dva státy tvořily jednotnou Českou a Slovenskou Federativní Republiku, takže důchodový systém byl totožný. V roce 1993 došlo k rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky na dva samostatné státy, a to Českou republiku a Slovenskou republiku, kdy oba státy jsou si v oblasti důchodového zabezpečení i nadále velmi blízké. Přesto zde ke značným změnám došlo, a tím můžeme určité odlišnosti najít.

Populace obou států stárne, prodlužuje se průměrná délka života, klesá porodnost a počet ekonomicky aktivního obyvatelstva, což nepřispívá k dlouhodobé stabilitě penzijních systémů. Finanční problémy, které jsou spojené s neustále se zvyšujícími výdaji na dávky důchodového pojištění, řeší oba státy pasivně, a to především zvyšováním hranice pro odchod do důchodu.

Oba státy měly v minulosti úvahy o nezbytné reformě systému. Mezi hlavní důvody patřil především demografický vývoj, který v sobě zahrnoval stárnutí obyvatelstva, klesající porodnost, zvyšující se délku dožití a pokles ekonomicky aktivních obyvatel. Dalším důvodem bylo zajištění ekonomické udržitelnosti a stability systému pro další generace. Cílem bylo také zmírnění solidarity a zvýšení snahy občanů, aby se sami podíleli na zabezpečení pro případ, že v jejich životě nastane nepříznivá sociální situace. Ve způsobu provedení reformy se již státy určitým způsobem odlišují, byť cílem obou států bylo zavedení třípilířového modelu, který funguje v celé řadě evropských států. V České republice proběhla důchodová reforma v roce 2013, na Slovensku to bylo již v roce 2005. Hlavní rozdílností mezi státy je to, že Česká republika původně třípilířový model zavedla, ovšem po téměř třech letech došlo ke zrušení druhého pilíře, a to především z důvodu, že občané neměli jistotu výnosu investic penzijních fondů, proto se většina z nich rozhodla do tohoto pilíře nevstupovat.

Naproti tomu na Slovensku, kde je druhý pilíř povinný pro osoby starší 35 let, ho využívá velké množství občanů, a to z důvodu, že chtějí mít zajištěn další příjem v případě stáří a při ztrátě živitele. V České republice zatím v této oblasti převládá tendence spoléhat se na první pilíř, což je důchodové pojištění, které je garantováno státem.

Možným návrhem zlepšení je přesvědčit občany našeho státu o nutnosti individuálního spoření a využívání doplňkového systému, než jen spoléhání se na první pilíř. Doplňkové systémy by se mohly stát do budoucna pro občany povinnými. Dalším možným návrhem je rovný důchod. Každý občan by dostával stejný, státem garantovaný důchod. Bylo by pak na individuální odpovědnosti každého občana, zda by si doplňkově spořil či nikoli. Poslední možností je pokračovat v nastaveném trendu zvyšování důchodového věku, což ovšem v naší republice není přijímáno kladně.

V závěru této bakalářské práce došlo ke komparaci penzijních systémů obou států. Na základě zjištěných poznatků lze konstatovat, že slovenský penzijní systém obsahuje některé prvky vhodné pro aplikaci do českého důchodového systému. Jako příklad lze uvést znovuzavedení druhého pilíře, což by zvýšilo účast občanů na důchodovém spoření a zároveň by to mohlo pomoci udržet stabilitu důchodového systému v budoucnu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ARNOLDOVÁ, A. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné systémy sociálního zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9.

CIPRA, T. *Penze: kvantitativní přístup*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2012. ISBN 978-80-86929-87-3.

ČEVELA, R. et al. *Sociální a posudkové lékařství*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2938-4.

ČEVELA, R., L. ČELEDOVÁ a A. ZVONÍKOVÁ. *Posudkové lékařství: vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3285-5.

DUKOVÁ, I., DUKA M. a I. KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: Učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

GREGOROVÁ, Z. a M. GALVAS. *Sociální zabezpečení*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. ISBN 80-210-3686-9.

CHVÁTALOVÁ, I. et al. *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-374-2.

KOLDINSKÁ, K. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-620-6.

KREBS, V. et al. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. ISBN 978-80-7357-585-4.

LOUŽEK, M. *Důchodová reforma*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2612-3.

PŘIB, J. *Kdy do důchodu a za kolik: právní stav k 1.1.2012*. 13., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4090-4.

RÁKOSNÍK, J., I. TOMEŠ et al. *Sociální stát v Československu: právně - institucionální vývoj v letech 1918 – 1992*. Praha: Auditorium, 2012, s. 51-54. ISBN 978-80-87284-30-8.

RYTÍŘOVÁ, L. *Důchodový systém v České republice*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-821-5.

TOMEŠ, I. et. al. *Sociální právo České republiky*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-938-0.

TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-680-3.

TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 6., podstatně přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-473-5.

TRÖSTER, P. et al. *Právo sociálního zabezpečení*. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-032-4.

VYBÍHAL, V. et al. *Mzdové účetnictví 2017: praktický průvodce*. 20. vyd. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0426-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

GEJDOŠOVÁ, Z. *Sociálne zabezpečenie v systéme verejnej správy na Slovensku*. 1. vyd. Ružomberok: Verbum, 2012. ISBN 978-80-8084-894-1.

MATLÁK, J. et al. *Právo sociálneho zabezpečenia*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-212-7.

ONDRUŠOVÁ, Z. et al. *Základy sociálnej práce*. 1. vyd. Brno: MSD, 2009. ISBN 978-80-7392-109-5.

RIEVAJOVÁ, E. et al. *Sociálne zabezpečenie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2006. ISBN 80-89085-62-8.

Seznam použitých internetových zdrojů

AKTUALITY.SK. *Aká bude populácia Slovenska o 30 rokov? Slobodná, bezdetná a stará* [online]. © 15. 9. 2015 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.aktuality.sk/clanok/304076/aka-bude-populacia-slovenska-o-30-rokov-slobodna-bezdetna-a-stara/>

AKTUÁLNĚ.CZ. *Doplňkové penzijní spoření jako třetí pilíř důchodů* [online]. © 1. 3. 2017 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/doplncove-penzijni-sporeni-treti-pilir-duchodu/r~i:wiki:3796/?redirected=1513241825>

AKTUÁLNĚ.CZ. *Druhý pilíř penzí podle důchodové reformy* [online]. © 1. 4. 2015 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/finance/druhy-pilir-penzi-podle-duchodove-reformy/r~i:wiki:3795/>

ALLIANZ. *Účastnické fondy*. [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.allianz.cz/produkty/penzijni-produkty/ucastnicke-fondy.html>

ALLIANZ – SLOVENSKÁ DŮCHODKOVÁ SPRÁVCOVSKÁ SPOLOČNOSTĚ, a. s. *Ako si vybrat' dôchodkový fond v 2. pilieri* [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <https://www.asdss.sk/4030>

ASOCIACE PENZIJNÍCH SPOLEČNOSTÍ ČR. *Doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <http://www.apfcr.cz/doplncove-penzijni-sporeni/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *80 let sociálního pojištění* [online]. © 2004 [cit. 2017-12-02]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Doba pojištění* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/ucast-na-pojisteni/doba-pojisteni.htm#invalidni-poj>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Invalidní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/invalidni-duchody.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Profil České správy sociálního zabezpečení* [online]. [cit. 2017-12-08]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/profil-organizace/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Sazba pojistného* [online]. © 2016 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Starobní důchody* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/starobni-duchody.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Důchodci v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/3327D9E9-1CFB-4D0C-A620-686DB5C5DEA9/0/Duchodci_v_CR_v_casove_rade.pdf

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Statistiky: Průměrná výše sólo důchodů v ČR v časové řadě* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: http://www.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/Prumerna_vyse_solo_duchodu_v_CR_v_casove_rade.pdf

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výpočet a výplata důchodu* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/vypocet-a-vyplata-duchodu/vypocet-a-vyplata-duchodu.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Výše a platba pojistného* [online]. © 2017 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/>

Česko. Smlouva č. 228 ze dne 29. října 1992 mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o sociálním zabezpečení. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 55, s. 1111–1115. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/aspi/opispdf/1993/055-1993.pdf>

Česko. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2 ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 2, s. 17-25. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

Česko. Ústavní zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1993, částka 1, s. 1-16. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=5989>

Česko. Zákon č. 155 ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka 41, s. 1986-2011. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2852>

Česko. Zákon č. 582 ze dne 17. prosince 1991 o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 111, s. 2890-2920. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2523>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Populační prognóza ČR do roku 2050* [online]. [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538390/4025rra.pdf/9142790b-9517-463c-860b-8fc78897f30d?version=1.0>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Statistiky: Obyvatelstvo* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vybrané údaje o sociálním zabezpečení – 2015* [online]. © 10. 11. 2016 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/34280637/19002916k1.pdf/76f3c5b8-8930-4eca-b8c9-6ec0eafacf3e?version=1.1>

DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ. *II. pilíř budoucích českých důchodců* [online]. © 30. 1. 2016 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.duchodovareforma.cz/duchodove-sporeni-2/ii-pilir-budoucich-ceskych-duchodcu/>

DŮCHODOVÁ REFORMA.CZ. *III. pilíř českého důchodového systému – doplňkové penzijní spoření* [online]. © 30. 1. 2016 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.duchodovareforma.cz/penzijni-pripojisti/iii-pilir-ceskeho-duchodoveho-systemu-bude-doplnekove-penzijni-sporeni/>

GOLIAŠ, P. *Zmeny v dôchodkovom systéme na Slovensku 2000 - 2010* [online]. © 2011 [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: www.ineko.sk/file_download/623

KB PENZIJNÍ SPOLEČNOST, a. s. *Co je doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.kbps.cz/doplnekove-penzijni-sporeni1/co-je-doplnekove-penzijni-sporeni/>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 30.9.2017 včetně Komentáře* [online]. © 27. 11. 2017 [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/iii-pilir-doplnekove-penzijni-sporeni-a-p/vyvoj-penzijniho-pripojisti/2017/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-30230>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Český důchodový systém* [online]. [cit. 2017-12-14]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/11969/Analyza.pdf>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *ČSSZ vysvětluje přetrvávající mýty o důchodech. Díl 3: Invalidní důchody* [online]. © 31. 3. 2016 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/25021>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Druhý pilíř penzijní reformy skončil. Co se bude dít dál?* [online]. © 21. 1. 2016 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/23594/TZ_MPSV_-_Druhy_pilir_penzijni_reformy_skoncil.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pojistněmatematická zpráva o sociálním pojištění 2008* [online]. © 2008 [cit. 2017-12-03]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5886/zprava_2008_cz.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Pozůstalostní důchody* [online]. © 20. 7. 2017 [cit. 2017-12-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/620>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Souběh důchodu s příjmem z výdělečné činnosti* [online]. [cit. 2017-12-10]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/8731/Strucna_historie_soubehu_duchodu_a_mzdy.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Základní informace o MOP* [online]. © 17. 7. 2007 [cit. 2017-12-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/1006>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VĚCÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *II. pilier – starobné dôchodkové sporenie* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNÝCH VĚCÍ A RODINY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *III. pilier – doplnkové dôchodkové sporenie* [online]. [cit. 2018-01-29]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/iii-pilier-doplňkove-dochodkove-sporenie/>

MONETA MONEY BANK, a. s. *Doplňkové penzijní spoření* [online]. [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <https://www.moneta.cz/lide/sporeni/penzijni-pripojisti>

Slovensko. Zákon č. 43 ze dne 20. ledna 2004 o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2004, časťka 20, s. 530-585. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/43/20180201>

Slovensko. Zákon č. 461 ze dne 30. října 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, časťka 200, s. 3550-3703. Dostupné z: http://www.socpoist.sk/index/open_file.php?ext_dok=54566

Slovensko. Zákon č. 650 ze dne 26. října 2004 o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2004, časťka 275, s. 6418-6455. Dostupné z: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/83756/92765/F473064405/SVK83756.pdf>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Predčasný starobný dôchodok: Podmienky nároku* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/podmienky-naroku--hvc/1287s#Podmienky%20n%C3%A1roku>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Sirotský dôchodok* [online]. [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/sirotsky-dochodok/1291s>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Starobný dôchodek: Podmienky nároku* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/podmienky-naroku--mtc/1286s#Podmienky%20n%C3%A1roku>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Starobný dôchodek: Poukazovanie dôchodku* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/poukazovanie-dochodku-/1286s#Poukazovanie>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Starobný dôchodok: Súbeh nárokov na výplatu dôchodkov* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/subeh-narokov-na-vyplatu-dochodkov-/1286s#subeh-narokov-na-vyplatu-dochodkov>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Dôchodkové poistenie: Základná charakteristika* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/38/371s>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Sadzby poistného* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/poistne-vun/48012s>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Kumulatívne výdavky na dôchodkové dávky* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/kumulativne-vydavky-na-dochodkove-davky/1645s>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Počet vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/pocet-vyplacanych-dochodkov--v-mesiacoch-/3150s>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Štatistiky: Priemerná výška vyplácaných dôchodkov (v mesiacoch)* [online]. [cit. 2018-01-25]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/646/1614s>

SOCIÁLNA POISŤOVŇA. *Základná charakteristika* [online]. [cit. 2017-12-09]. Dostupné z: <http://www.socpoist.sk/charakteristika-a-cinnost/383s>

SEZNAM ZKRATEK

- ČNR - Česká národní rada
- ČSSZ - Česká správa sociálního zabezpečení
- ČR - Česká republika
- ES - Evropské společenství
- MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí
- OSSZ - Okresní správa sociálního zabezpečení
- Sb. - Sbíрка zákonů
- SR - Slovenská republika
- Z. a n. - Sbíрка zákonů a nařízení státu československého
- Z. z. - Zbierka zákonov

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Změny v důchodových pilířích	41
Obrázek 2: Prognóza demografického vývoje v České a Slovenské republice	64

Seznam tabulek

Tabulka 1: Sazby pojistného na sociální pojištění v České republice	29
Tabulka 2: Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod v ČR	32
Tabulka 3: Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod v ČR	36
Tabulka 4: Výše státního příspěvku v závislosti na příspěvku účastníka	45
Tabulka 5: Sazby pojistného na sociální pojištění na Slovensku	49
Tabulka 6: Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod v SR	55

Seznam grafů

Graf 1: Výdaje na vyplacené důchody (v mld. Kč)	65
Graf 2: Počty vyplacených starobních důchodů v roce 2012 a 2016	67
Graf 3: Počty vyplacených invalidních důchodů v roce 2016	69
Graf 4: Počty vyplacených vdovských a vdoveckých důchodů v roce 2016	70
Graf 5: Počty vyplacených sirotčích důchodů v roce 2016	72

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977I

Příloha A – Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+8m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r

1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+4m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+8m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10	64r+10	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63r+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Vysvětlivky: r - rok, m – měsíc

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Lucie Dostálová

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia (Bc. EHS VOŠ)

Forma studia: Kombinované studium

Název práce: Komparace důchodového systému České republiky a Slovenské republiky

Rok: 2018

Počet stran textu bez příloh: 68

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 18

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 53

Vedoucí práce: Doc. Ph.Dr. JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.